

YRKE

OM YRKESOPPLÆRING/61. ÅRGANG

INTERVJU MED
MARTE SPURKLAND

YRKE BESØKER:
SKOLEN DER ALT
ER SAMISK

KARIN ANDERSEN
ER YRKEPROFILEN

#4
2017

Det nye «arbeiderpartiet»

Yrke har sjekket utdanningen
til 250 toppolitikere

Under 2 av 10 har yrkesfag

Frp speiler folk flest

innhold

Nyhetssaker

- 20 Utdanningsforbundet i de faglige rådene
- 26 Forsker skylder mye av frafallet på grunnskolen
- 52 Skrev bok om en skoleklasse

Nyhetsreportasjer:

- 34 Ekte bilglede i Østfold
- 37 Bilfaget har blitt mer ettertraktet
- 40 Leder for en dag
- 58 Lokker ungdommer til matbransjen

Faste spalter

- 4 Nytt fra Yrke
- 18 Lærlingen er omsorgsmenneske
- 22 Fotoreportasje fra ByggCamp
- 30 Yrke i Polen
- 42 Karin Andersen er Yrke-profilen
- 44 Yrke besøker Karasjok
- 56 Forbundscommentaren
- 62 Bøker om yrke

Tema

- 6 Etterlyst yrkesfagbakgrunn
- 8 Slik ble Frp yrkesfagpartiet
- 11 Ap-veteran med klar tale
- 13 Ap vil ta grep
- 14 Ragnhild Lied bekymret
- 15 Stortingspresidenten: Opp til partiene
- 16 Vedum overrasket
- 17 KrF: Viktige stemmer kan bli borte

LÆRLINGEN

Fagartikler

- 60 Elever på utveksling i ett år
- 65 Mat og vin

22 FOTO-
REPORTASJE

YRKE

Ansvarlig redaktør:
Wenche Helene Schjønberg
Telefon: 24 14 23 49
Mobil: 911 913 15
ws@utdanningsnytt.no
www.udf.no/Hovedmeny/Medlemsfordeler/
Publikasjoner/Yrke

Abonnement og annonser:

Hilde Aalborg
Tlf.: 911 99 989
ha@utdanningsnytt.no

Ann-Kristin Valby
Tlf.: 901 19 121
kikki@salgsfabrikken.no

Abonnement kr 275,- pr år.
Gratis for medlemmer av Utdanningsforbundet

Utgiver:

Utdanningsforbundet,
Hausmannsgate 17
Boks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Forsidefoto: ©2017 Werner Juvik

Layout:

Melkeveien Designkontor
www.melkeveien.no

Trykk:

07 Aurskog AS
Telefon: 63 86 44 00

Opplag:

7 806 ifølge Fagpressens opplagskontroll

ISSN 1504-1905

leder

Det vanskelige demokratiet

Vi setter i denne utgaven av Yrke søkelyset på utdanningsnivået til landets aller fremste politikere. Der kommer det fram at sørgelig få har yrkesfaglig bakgrunn. En gruppe som er opp mot halvparten av folket, er representert med 16 prosent av stemmene når linjene for landets framtid skal legges i stortingssalen.

Samtidig viser kartleggingen at utdanningsnivået er høyt i storting og regjering. Høy utdanning er selvsagt alltid et gode, og ingen av kildene vi har snakket med karakteriserer det høye utdanningsnivået som et problem. Men 8 av 10 på Stortinget har gått studieforberedende på videregående. Flesteparten har tatt turen rett videre fra skolebenk til stortingbenk.

En forklaring mange har, er at politikken er teoretisk, full av dokumenter og et eget fagspråk. Det kan være en utfordring for en som bevisst har valgt en praktisk yrkesvei. Frp-politikeren Per Sandberg forteller om hvordan han løste det ved å spille inn de kjedelige dokumentene på bånd. Så lyttet han til sin egen stemme gjenta ordene til de satt like godt som kunnskapen om å være prosessoperatør.

Det er også et paradoks at den tradisjonelle venstresiden heller består av dem som har sittet ved skolebenken hele livet enn fagarbeideren. Fremskrittspartiet er det nye arbeiderpartiet både i storting og regjering. Ser vi på topp-politikerne i partiene på venstresiden er det slettes ikke sikkert andelen med yrkesfagbakgrunn i regjering ville ha vært like stor som i dag.

Stortingspresidenten mener det er godt at tallene kommer fram, fordi det kan føre til at partiene må ta grep. Det gikk 77.000 elever på norske yrkesfaglinjer i 2016. Kanskje vil en større andel av dem være representert i topp-politikken i årene framover.

Men da må partiene ta grep. Det første møtet man får med politikken er på lokalnivå. Nykommere der må møtes med åpenhet uavhengig av bakgrunn, få ansvar på linje med de andre, men opplæring i alt som er nytt. Og så er det en ting som er viktig å understreke, som barne- og likestillingsminister Solveig Horne med bakgrunn som butikkslakter helt bestemt sa det:

– Jeg har en utdanning og er stolt av svennebrevet mitt!

Wenche H. Schjønberg

Fraværet har gått mest ned på yrkesfag

OSLO Nye tall viser nedgang i fravær etter at fraværsgrensen ble innført.

Før hadde en elev i videregående typisk fem dager og 12 timer fravær. Nå er fraværet på tre dager og ni timer. Nedgangen har også vært stor blant elevene med høyest fravær. I skoleåret 2015–16 hadde 32.000 elever i videregående mer enn 14 dager fravær, ifølge tallene tall fra Utdanningsdirektoratet

– Etter innføringen av fraværsgrensen er denne gruppen nesten halvert til 17.000. Vi ser også at færre elever slutter i løpet av skoleåret, sier Henrik Asheim (H) som har fungert som kunnskapsminister mens Torbjørn Røe Isaksen har hatt pappaperm.

Fraværet har gått mest ned på yrkesfag. Her er dagsfraværet halvert, mens timefraværet er redusert med 40 prosent.

På studiespesialiserende linje har fraværet sunket fra i snitt fem dager og 12 timer fravær i skoleåret 2015–2016 til tre dager og ni timer i skoleåret 2016–2017. På yrkesfag har fraværet gått ned fra i snitt seks dager og 12 timer til 3 dager og sju timer i samme periode. Tallene viser også at fraværet er nesten halvert blant elevene som hadde høyeste fravær.

Statistikken viser også at det er en nedgang i andelen elever som får karakteren én, som tilsvarer stryk, melder NTB.

Lier ble årets entreprenørskapskole

LIER Umiddelbar glede var reaksjonen da rektor ved Lier videregående skole fikk vite at skolen fikk prisen som Årets Entreprenørskapskole i Buskerud.

– Å, herlig – nå ble jeg glad! Det er veldig hyggelig å få denne prisen, sier rektor Anne Johanne Guldvik i en pressemelding.

– Denne prisen skal jeg dele med alle

lærere som jobber for dette hele tiden og alle som står i bresjen for entreprenørskap i skolen, fortsetter rektoren.

Det er første gang at Buskerud fylkeskommune deler ut prisen i samarbeid med Ungt Entreprenørskap Buskerud.

– Vi i Ungt Entreprenørskap Buskerud gratulerer Lier videregående skole som årets entreprenørskapskole i Buskerud, sier Erlend Eggen, daglig leder.

– Ungt Entreprenørskap er en av mange eksterne aktører som skolen har vært flink til å trekke veksler på i entreprenørskapsarbeidet på skolen, sier han.

Kan bli skolestart klokka 10

SANDNES Neste skoleår kan det hende at elever ved fem videregående skoler på Nord-Jæren kan sove litt lenger på morgenen.

Et flertall av fylkespolitikere i Rogaland går nemlig inn for et prøveprosjekt der skolestart forskyves. Det foreslås at skolestart settes til klokka 10 i stedet for klokka 8. Men utsettelsen kan også bli lengre.

At skoleklokka ringer inn litt seinere hver dag skal forhåpentlig bidra til lavere frafall, skriver Stavanger Aftenblad.

Det er inntil fem videregående skoler som foreslås innlemmet i prøveprosjektet.

Omtrent 7.000 læringer i norske kommuner

OSLO Det er rundt 7.000 læringer i kommunal sektor, ifølge tall fra KS.

Landstinget i KS anbefalte i 2016 kommuner og fylkeskommuner å etablere flere læreplasser i kommunal sektor med minst to per 1.000 innbyggere per år.

Målet er delvis nådd, ifølge en pressemelding fra Kommunenes Sentral-forbund (KS):

Det er nå 1,37 læringer per 1.000 innbyggere i norske kommuner.

Små kommuner har flere læringer

enn store. Det viser seg at det er flest læringer i kommuner med 3.000–4.999 innbyggere og færrest i kommuner med mer enn 35.000 innbyggere. Dette kan ha sammenheng med arbeidsmarked og utdanningsmønstre i de store universitetsbyene, der en lavere andel av ungdommene velger en yrkesfaglig studieretning.

De største gruppene læringer er helsearbeiderfag og barne- og ungdomsarbeiderfag med henholdsvis 3.047 og 2.247 læringer. Etter det følger IKT-servicefag, kontor- og administrasjonsfag og institusjonskokkfag. Det er altså flest læringer innen de største tjenesteområdene i kommunal sektor. Det viser at det å tilby lærlingplasser øker tilgangen på kvalifisert arbeidskraft i framtiden, skriver KS på sine hjemmesider.

Læringer i Buskerud er ikke tatt med i tallene fordi det ikke foreligger tall for disse kommunene. Det er Senter for IKT som har laget oversikten.

- Lite karriereutbytte av fagskoleutdanning

OSLO Ifølge en ny rapport fra NIFU, er det lite å hente karrieremessig på å ta fagskoleutdanning hvis du jobber innenfor omsorgssektoren.

– Ut fra vår undersøkelse og andre tilgjengelige data er det vanskelig å se at fagskoleutdanning skaper karrieremessig oppdrift for fagarbeidere i helse og sosial, sier forsker Håkon Høst, til hjemmesiden til Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU).

Det er Fagforbundet som har bestilt rapporten, forbundet organiserer svært mange helsefagarbeidere.

Undersøkelsen bygger på intervjuer med helsefagarbeidere som har tatt fagskoleutdanning. I rapporten står det at «Hovedkonklusjonene er at fagskoleutdanningen så langt er lite anerkjent og heller ikke befestet som en særegen kvalifikasjonstype, verken i virksomhetenes interne organisering og arbeidsdeling eller i utdanningssystemet.

Karriereutbyttet er beskjedent, men deltakerne lærer mye, og utdanningen bidrar trolig til økt kvalitet i pleie og omsorgstjenestene. Fagskoleutdanning i helse- og sosialsektoren er likevel et ganske nytt utdanningstiltak, og på sikt kan fagskoleutdanningen, på tross av sin svake posisjon i dag, representere et potensial for endring av både arbeidsdelings- og utdanningsmønstre.»

Stress slår verst ut for jenter

OSLO Jenter er mer bekymret enn gutter. De har flere psykiske plager. Og blir lettere utbrent av skolearbeid enn gutter, ifølge en ny rapport bestilt av kunnskapsministeren.

Det er Kunnskapssenteret for utdanning (KSU) som har laget rapporten som baserer seg på 33 vitenskapelige studier gjennomført i 28 land.

– Skolerelatert stress og andelen unge som rapporterer om psykiske plager har økt i Norge de siste årene. Dette er en alvorlig utvikling, og er bakgrunnen for at vi har bestilt denne rapporten, sier kunnskapsminister Henrik Asheim (H).

Han mener det er viktig at skolene arbeider for at det ikke må få utvikle seg en stresskultur.

Mye lekser og overgang til ny klasse eller ny skole trekkes frem av forskerne som faktorer som kan gå ut over elevenes sosiale relasjoner, og dermed bidra til negativt stress.

Ifølge en fersk, svensk studie er det større forventninger til jenter enn gutter når det gjelder prestasjoner og at de skal jobbe hardt på skolen. Rapporten peker også på at jenter påvirker hverandre og kan bidra til en «stresskultur» på skolen.

– Flere av studiene viser til at elever kan stresse hverandre, og særlig gjelder dette jenter. Skoleledelsen må derfor gjøre sitt for å motvirke at det utvikler seg en stresskultur blant elevene, sier Asheim.

Foreldre positive til yrkesfag

OSLO Åtte av ti foreldre er positive til at barna deres velger yrkesfag, ifølge en undersøkelse Norstat har gjort for Rørentreprenørene.

– Endelig ser det ut til at foreldre har fått med seg at etterspørselen etter unge med fag- og svennebrev vil være stor i årene framover. Vi vet at foreldrenes meninger betyr mye når ungdom skal velge yrkesvei. Derfor er det viktig at de voksne ikke har forutinntatte holdninger, sier fagsjef for utdanning og rekruttering hos Rørentreprenørene Norge, Are Skaar Nielsen.

Ifølge undersøkelsen er det langt flere som mener yrkesfagene har fått økt status enn lavere status i løpet av det siste året.

34 prosent svarer at de opplever at yrkesfagene har fått økt status, mens bare 10 prosent mener fagenes status har blitt lavere. 40 prosent mener det ikke har vært noen endring i status, melder ANB.

Lavere elevtall ga nedbemanning

KOPPANG Færre søkere førte til at 16 ansatte ble berørt av nedbemanning ved Midt-Østerdal videregående skole.

Nå får skolen omstillingsmidler til å dekke kostnader knyttet til oppsigelser, skriver Østlendingen.

Fylkesrådet i Hedmark har bevilget drøyt 725.000 kroner til skolen som skal gå til lønn i oppsigelsestid for ansatte som ikke fikk fortsette.

Tilbudsstrukturen som ble vedtatt i mai, ble dramatisk for skolen. Lokalsamfunnet mobiliserte for å redde flere av tilbudene, men likevel ble flere tilbud lagt ned.

– Nedbemanningen berørte 16 av våre ansatte. Hele organisasjonen ble berørt, både ledelse, administrasjon

og pedagogisk personell. Noen fikk reduserte stillinger, mens andre mistet jobben helt, opplyser Hanne Didriksen, rektor ved Midt-Østerdal videregående skole. I tillegg til den ekstraordinære nedbemanningen har det også vært personer som har gått av med pensjon.

– Det er nå 48 personer som arbeider ved skolen. Forrige skoleår var vi 62 ansatte her, sier Didriksen.

Bygde flere meter høyt juletre

MELHUS Elevene på TIP på Melhus videregående brukte byggekunnskapene sine da de skulle sette opp skolens juletre, melder Trønderbladet.

– Greinene har bokstaver og er nummerert, sa 16 år gamle Sivert Ervik da han sammen med elever fra TIP-klassen var med på å få opp juletreet.

Treet, som var i plast, var flere meter høyt.

Millionpris til Fagskolen i Vestfold

HORTEN Fagskolen i Vestfold er historiens første vinner av Utdanningskvalitetsprisen for fagskoler.

Skolen fikk prisen under NOKUTs fagskolekonferanse i Bergen for sitt pilotprosjekt elektronikerstudiet.

– Seks av ti bedrifter melder om et behov for fagarbeidere. Elektronikerstudiet er et fantastisk eksempel på at samarbeid mellom bransje og utdanningsinstitusjon gir fagfolk anledning til å studere videre og på den måten bidra med utvidet kompetanse på arbeidsplassen, sa kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen da han delte ut prisen.

Prisen er på 1 million kroner.

Hensikten med elektronikerstudiet er å sørge for at elektrikmontører blir værende lenger i jobb gjennom etterutdanning.

ETTERLYST:

Yrkesfagbakgrunn

Norske toppolitikere har i snitt mye høyere utdanning enn folk flest. Åtte av ti har gått studieforberedende. Nesten alle har høyere utdanning. Bare Fremskrittspartiet spiller befolkningens utdanningsvalg.

TEKST **SNORRE SCHJØNBERG** BILDE **HEIKO JUNGE/NTB SCANPIX**

Yrkes kartlegging av utdanningsnivået blant dagens stortingsrepresentanter, statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere i departementene, viser at de høyt utdannede er svært godt representert på toppnivå i norsk politikk.

Totalt har vi sett på utdanningen til 250 politikere i storting og regjering. Hele 68 prosent av politikerne har fullført bachelorgrad, tilsvarende, eller høyere utdanning.

Ifølge Statistisk sentralbyrå har bare 32 prosent av befolkningen over 16 år gjort det samme. Ser vi på andelen av befolkningen over 24 år (som er den yngste på Stortinget), er tallet 38 prosent.

Dersom vi ser på tallene for videregående utdanning, blir skjevheten enda større mellom politikerne og befolkningen.

SSBs tall viser at det nesten er 50-50 når det gjelder hvor mange som fullfører studieforberedende og yrkesfag. Ser vi på tallene for elever på de forskjellige linjene i 2016, går 38 prosent av elevene et yrkesfaglig programfag.

I Stortinget har bare 16,5 prosent yrkesfaglig bakgrunn. Hele 80 prosent har gått studieforberedende. Fremskrittspartiet er partiet som skiller seg ut, med en stortingsgruppe der 32 prosent av representantene har yrkesfaglig bakgrunn. Nesten halve Frp-gruppa har ingen høyere utdanning.

I et parti som Arbeiderpartiet har seks av ti fullført høyere utdanning, mens 17 prosent har yrkesfaglig bakgrunn.

Høyre skiller seg ut som partiet på Stortinget med flest høyt utdannede, der hele åtte av ti har fullført en bachelorgrad eller høyere. Kun en av ti i Høyres gruppe har yrkesfaglig bakgrunn fra videregående.

For regjeringen er tallene rimelig like. 86 prosent av statsrådene, statssekretærene og de politiske rådgiverne har gått studieforberedende på videregående, mens 74 prosent har fullført høyere utdanning.

Også her skiller Frp seg ut. Tre av åtte Frp-statsråder har yrkesfaglig bakgrunn. I Høyres regjeringsrekke er det kun forsvarsminister Frank Bakke Jensen og statssekretær Morten Bakke i Arbeids- og sosialdepartementet som har en slik bakgrunn.

Landbruks- og matminister Jon Georg Dale (fra venstre), barne- og likestillingsminister Solveig Horne og fiskeriminister Per Sandberg er Frp-leder Siv Jensens yrkesfag-statsråder.

Foto: Werner Juvik.

Slik ble Frp yrkesfagpartiet

Partileder Siv Jensen er stolt og mener det er naturlig at Frp skiller seg ut på utdanningsbakgrunn. Samtidig advarer statsrådene hennes Stortinget mot å miste kontakt med folket.

Siv Jensen leder det eneste partiet som er i nærheten av å speile befolkningen når det gjelder utdanningsnivå og videregående bakgrunn.

– Jeg er stolt av det i den forstand at Frp viser mangfoldet i befolkningen. Det har vi alltid gitt uttrykk for ved at vi har sagt vi er et parti for folk flest. Man skal føle seg velkommen både som velger og politiker, sier Siv Jensen til Yrke.

Hun understreker at en stemme er like mye verdt enten du har gått mange år på skolen eller få.

– Jeg er utdannet økonom, men mener det har vært for mye fokus på dette med høyere utdanning. Det er bra at folk tar det, men det er like bra og like viktig at folk tar fagbrev, slår hun fast.

Partilederen, som selv har studieforbereidende videregående før hun tok økonomutdanningen, mener Frps yrkesfagpolitikere gir partiet god forståelse og ballast.

– Er det noe dere gjør annerledes i rekrutteringen for å få inn denne gruppen?

– Det handler nok først og fremst om politikk i ulike spørsmål. Det hand-

ler om mennesker som ønsker å være frie individer, folk som er opptatt av lavere skatter og ønsker en streng innvandringspolitikk. Så er det nok mange som verdsetter vårt syn på yrkesfag, sier partilederen.

Hun er enig i at den nærheten også gir et ansvar for at Frp skal snakke opp yrkesfag og fagarbeidere.

– Samtidig får dere sterk kritikk fra venstresiden, og kanskje særlig rødt, for å føre en dårlig yrkesfag- og arbeidspolitikk?

– Den kritikken mener jeg er helt uberettiget og hul. Vi har satset mye på fagutdanningene og yrkesfagene, vi har styrket lærlingtilskuddet og tatt systematiske grep på utdanningen. Men å tro at det vil snu over natten, har vi ikke prøvd å gi inntrykk av, sier Siv Jensen.

MÅTTE LESE ALT TO GANGER Hennes nestleder, fiskeriminister Per Sandberg, er ett av yrkesfag-kortene i regjeringsskabelen. Han har fortid både fra hotell- og restaurantfag og tekniske fag. Sandberg har fagbrev som prosessoperatør.

Frp-veteranen er ikke overrasket over funnene i Yrkes kartlegging.

– Sann har det alltid vært. Grappa vår og partiet vårt har stort sett speilet folket. Vi har mange med yrkesfag som kanskje har tenkt mer på å få seg en jobb enn å få utdanning, sier Sandberg.

For Sandberg ble det en overgang da han i 1997 kom inn på Stortinget og skulle sette seg inn i dokumenter, proposisjoner og annet fortløpende.

– Enkelt sagt måtte jeg jobbe dobbelt så mye for å forstå det byråkrattene skrev. For å forstå hva som sto mellom linjene, måtte jeg jobbe mer enn alle andre. Men der hadde jeg en veldig god mentor i Carl I. Hagen. Han lærte oss å knekke kodene, sier Sandberg.

– *Så det ble vist tålmodighet overfor dere som trengte litt tid?*

– Nei, nei. Det ble stilt utrolige krav. Men døra sto alltid åpen, og hvis vi sto fast var alltid Carl der. Men det ble lagt utrolig ansvar på oss, sier Sandberg.

– Det henger sammen med at Frp gjenspeiler folket og har en politikk om frihet under ansvar. Det er like gjeldende i dag, jeg kjenner på det at å overlate ansvar er det beste du kan gjøre. Vi gir folk i for liten grad muligheten til å vise at de kan duge selv om de kanskje ikke har alt det formelle på plass, sier Sandberg.

For å bevis at han hadde det som skulle til, satte en ung Sandberg seg ned og spilte inn stortingsdokumentene på bånd. Slik kunne han lytte til sin egen stemme repetere dokumentene til han kunne alt utenat.

– *Er det et demokratisk problem at det er få som deg på Tinget?*

– Nei, det demokratiske i Norge er

86% Studieforbereende
14% Yrkesfag

74% Fullført grad eller tilsvarende

15% Høyere utdanning uten fullført grad

9% Ingen høyere utdanning

Samtlige 85 statsråder, statssekretærer og politiske rådgivere per 4. desember er tatt med i oversikten. Se fullstendig oversikt på utdanningsnytt.no.

så godt forankret at jeg ikke vil kalle det et problem, men det kan være en utfordring. Den største utfordringen er at Stortinget ikke er utadrettet og fanger opp signaler og er ute og møter det sammensatte Norge, sier Sandberg.

– *Gir det Frp et spesielt ansvar at dere har den speilingen av folket?*

– Det er flere arbeidere som for tiden sklir over til Frp og Høyre. Og da har vi nok et ansvar i den forstand at vi må holde fast på utgangspunktet vårt, at vi er enkeltindividets siste skanse. Ikke hele tiden ha fokus på det kollektive. Så ja, jeg vil si vi har et ekstraordinært ansvar for å gjenspeile hele landet, satse på yrkesfag og en yrkesrettet politikk overfor dem som velger noe annet enn den lange, formelle utdanningen, sier Sandberg.

STOLT BARNEMINISTER I Barne- og likestillingsdepartementet er en av Sandbergs kolleger sjef. Solveig Horne har svennebrev som butikkslakter. Hun kjenner seg igjen i det Sandberg og Jensen sier om at det er Frps politikk som gjør at partiet også rekrutterer fra yrkesfaglige miljøer.

– Det var en utenlandsk beskjent som ble veldig overrasket da han hørte utdanningen min. Han kunne ikke tro at det var mulig å bli topp-politiker med den bakgrunnen, sier Solveig Horne til Yrke.

Hun har vært med i partiet siden 1994, og har aldri følt at hun er blitt annerledes behandlet på grunn av bakgrunnen sin.

– Jeg har en utdanning, og er stolt av svennebrevet mitt. Jeg bruker jo ikke yrket mitt i denne jobben, men det å ha vært ute i arbeidslivet, tror jeg er viktig når vi er politikere. Det å ha en yrkesfaglig bakgrunn gjør det lettere å forstå personer med den fagutdannelsen. Alle kan ikke være leger eller advokater, sier Horne.

Hun mener politikken taper på at partiene rekrutterer fra samme miljø.

– Vi mister en viktig del av ordskiftet. Mange tar utdanning i dag, og skal Norge gå framover, trenger vi folk med yrkesfag. Vi må være flinkere til å snakke opp og satse på yrkesfag, sier hun.

– Det er mulig å komme helt til topps i norsk politikk med yrkesfag- ►

- bakgrunn. Det tror jeg er sunt, slår Horne fast.

ADVARSEL FRA DALE landbruksminister Jon Georg Dale er Frps tredje yrkesfag-statsråd. Han er kjøttskjærer. Dale mener grunnene til at han valgte yrkesfag er mange av de samme som at han valgte Frp etter å ha lest alle partiprogrammene som 17-åring. Som 19-åring var han medlem av kommuniststyret i Volda for partiet.

– Jeg opplever at Frp er et parti som tar arbeidsfolk på alvor. Og det har også preget mine muligheter. Frp har hatt en fantastisk organisasjon som både fokuserte på kursing og organisatorisk opplæring, men også på å la ungdommen slippe til. For meg var det avgjørende, sier Dale til Yrke.

Dale sier ingen politiske motstandere har gjort noe poeng ut av mangelen på utdanning, men at han har kjent på problemer med å få autoritet overfor fagmiljøer som er veldig akademisk innrettet.

Han er stolt av at Frp klarer å speile befolkningens utdanningsvalg, og advarer de andre partiene mot å ta for lett på dette.

– Jeg er opptatt av at politikken må være mangfoldig, og skal vi representere folket trenger vi folk som har vært skitne på fingrene, og folk som er topp utdannet, sier Dale.

– Jeg mener det er helt avgjørende over tid. Hvis politikken blir for de små og for smal, så tror jeg også over tid at det gjør noe med folks tillit til det politiske systemet. I Norge har vi hatt kort avstand mellom folk og politikken. Det gjør noe med tillit og valgdeltakelse. Det er en verdi mange partier bør være bevisst når man setter sammen sine lister. Jeg er ikke for kvotering, men det ser ut som om man av og til kan glemme at bredde ikke bare handler om alder og kjønn. Derfor er jeg veldig glad for at Frp husker på det, sier Dale.

REGJERINGEN:

Erna Solberg (H), statsminister:

Studieforberedende på Langhaugen videregående. Cand.mag. (sosiologi, sammenhengende politikk, statistikk og sosialøkonomi) fra Universitetet i Bergen (1986).

Anniken Haugli (H), arbeidsminister:

Handel og kontor på Kontra videregående. Cand.mag. i statsvitenskap, livssyn og etikk og cand.polit. i sosiologi ved Universitetet i Oslo i 1991-2000.

Solveig Horne (Frp),

barne- og likestillingsminister:

VKF ferskvarelinjen på Hinna videregående. Praksis ved Samvirke Økonom og fagbrev som butikkslakter i 1990.

Siv Jensen (Frp), finansminister:

Tok videregående på Oslo Handels-gymnasium. Diplomøkonom ved Norges Handelshøyskole i 1992.

Frank Bakke-Jensen (H),

forsvarsminister:

Elektro grunnkurs og serviceelektronikk VG1 og 2 på Breivika videregående. Kristendom livssyn på Høgskolen i Finnmark, prosjektledelse ved UiT og markedsføring for reiselivet på Høgskolen i Finnmark.

Bent Høie (H),

helse- og omsorgsminister:

Handel og kontor på Randaberg videregående. Grunnfag jus, Universitetet i Bergen 1991.

Per-Willy Amundsen (Frp),

justis- og beredskapsminister:

Samfunnsfaglinja på Heggen videregående skole. Økonomi og administrasjonsfag ved siviløkonomistudiet på Norges Handelshøyskole 1991-1995.

Sylvi Listhaug (Frp),

innvandrings- og integreringsminister:

Almennfag på Spjelkavik videregående skole. Utdannet adjunkt ved Høgskulen i Volda 1996-2000.

Vidar Helgesen (H),

klima- og miljøminister:

Nøtterøy videregående skole, samfunnsfaglig linje. Cand.jur. ved Universitetet i Oslo i 1998.

Jan Tore Sanner (H),

kommunal- og moderniseringsminister:

Eksamen videregående skole*. Markedsøkonomi ved Norges Markedshøyskole i 1994.

Linda Hofstad Helleland (H),

kulturminister:

Allmennfaglig linje på Adolf Øiens videregående skole.

Torbjørn Røe Isaksen (H),

kunnskapsminister:

Allmennfag på Porsgrunn videregående. Master i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo.

Jon Georg Dale (Frp),

landbruks- og matminister:

Grunnkurs hotell og næringsmiddel-fag, Ørsta videregående og kjøttfag på Stranda videregående. Lærling ved Gilde/Nortura og fagbrev kjøttskjæring.

Monica Mæland (H),

næringsminister:

Almennfag ved Arendal Gymnas. Cand. jur. ved Universitetet i Bergen i 1994.

Per Sandberg (Frp), fiskeriminister:

Har gått hotell- og restaurantfag og tekniske fag. Yrkesutdanning i prosess-industrien og fagbrev som prosess-operatør/fagoperatør.

Terje Søviknes (Frp),

olje- og energiminister:

Allmennfaglig studieretning på Os Gymnas. Akvaingeniør Bergen Ingeniørhøgskole 1992 og påbegynt siviløkonomstudier ved Norges Handelshøyskole (mangler skriftlig hovedoppgave).

Ketil Solvik Olsen (Frp),

samferdselsminister:

Allmennfag på Bryne videregående. Bachelor i sosialøkonomi og statsvitenskap og master i sosialøkonomi fra University of Toledo, USA.

Ine Eriksen Søreide (H),

utenriksminister:

Almennfaglig videregående. Cand.jur. fra Universitetet i Tromsø (2007).

Marit Berger Røsland (H),

EØS- og EU-minister:

International Baccalaureate fra Lillestrøm videregående. Jurist ved Universitetet i Oslo 2006.

Tidligere LO-leder Yngve Hågensen er bekymret for at Stortinget ikke representerer arbeider-bevegelsen lenger etter å ha fått høre Yrke sine tall om utdanningsnivået til norske politikere.

Foto: Finn Støveland/Utdanning

Ap-veteran:

– Dette kan ha ført til valgnederlaget

Både veteran Yngve Hågensen og avhoppet Støre-rådgiver Jonas Bals, mener Arbeiderpartiet står i fare for å miste grepet om arbeiderklassen.

Tidligere LO-leder Yngve Hågensen var en av veteranene partiet hentet fram for å styrke Jonas Gahr Støre i valgkampen. Det gikk ikke. Den ferske Arbeiderpartilederen gjorde et elendig valg.

Hågensen blir fortvilet av å høre hvor få på Stortinget som har yrkesfaglig bakgrunn, og særlig over situasjonen på venstresiden.

– Det er så enkelt som at hvis Stortinget skal være representativt for det

norske folket, så er ikke disse tallene særlig lystige. Representativiteten er ikke på plass, og særlig for Arbeiderpartiet må dette være et tankekors, sier Hågensen til Yrke.

FÅ MED YRKESFAG Rødt, SV og Ap har forskjellige grupper, men det de har til felles er at det er få med yrkesfaglig bakgrunn der.

– Jeg synes denne arbeiderbeve-

gelsen vår er for tynt representert på Stortinget, og enda mer åpenbart i arbeiderbevegelsens partier, sier Hågensen.

– Jeg ser ikke bort fra at du kan skimte noe av grunnlaget for at valgresultatet ble som det ble i disse tallene, slår han fast.

Hågensen har lang fartstid i norsk organisasjonsliv og politikk, og mener utviklingen har gått i feil retning over tid. ►

► En av dem som har talt yrkesfagenes sak høyst i Arbeiderpartiet de siste årene, er maleren Jonas Bals, som har vært partileder Jonas Gahr Støres nære rådgiver. Bals sluttet imidlertid i Arbeiderpartiet 1. desember, og skal nå forsøke å få seg malerjobber før han tar fatt i LO-karrièren igjen.

– *Er disse tallene et demokratisk problem?*

– Ja, det er de. Jeg er en veldig varm tilhenger av et representativt demokrati, men det må jo være representativt for å fungere, sier Bals til Yrke.

EUROPEISK PROBLEM – Det er et generelt problem i politikken ikke bare i Norge, men i hele Europa at den mangler den bredden og mangfoldet som finnes i samfunnet. Det er en ond spiral som har pågått en stund, der avstanden til de som bestemmer oppleves som større, så blir det også en større avstand til selv å engasjere seg, ta på seg tillitsverv og føle seg hjemme i politikken.

– *Hva tenker du om at Frp spiller folket bedre enn andre partier her?*

– Jeg vet ikke hva grunnen er, men regner med at det kan ha spilt en rolle at de har hatt en større bevissthet om viktigheten av å rekruttere bredt også til toppsjiktet i politikken, sier han.

FAKTA

Arbeiderpartiet har en stortingsgruppe på 49 representanter, 46 av dem har oppgitt sin videregående utdanning til oss.

Av disse gikk 36, eller 78 %, studieforberedende linjer. 8 representanter (eller 17 %) gikk yrkesfaglige linjer.

For SVs gruppe er situasjonen enda skjevere. Her har 10 av 11 representanter gått studieforberedende, mens NDT-kontrolløren Solfrid Lerbrekk er eneste med yrkesfag.

Rødt har en representant på tinget, og Bjørnar Moxnes har gått studieforberedende.

Bals var en av seks rådgivere som sluttet i Arbeiderpartiets gruppe rett før adventstida startet. Partiet har fått færre inntekter som følge av det dårlige valgresultatet. Bals skal tilbake til LO, og peker på nærheten mellom Ap og fagbevegelsen som en utfordring.

– I arbeiderbevegelsen har det fagligpolitiske samarbeidet i stor grad kompensert, fordi det har gjort at partiet har hatt tilgang til mange lytteposter og kontakt med vanlige folk på jobb. Men det gjør også at det har fungert litt som en sovepute, som gjør at man har vært mindre bevisst på dette enn man burde vært, sier han.

Bals understreker imidlertid at Støre etter hans mening personlig er opptatt av denne utfordringen.

– Jonas meldte klart og tydelig fra om dette på LOs kartellkonferanse på Gol nå nylig, hvor han tok opp nettopp behovet for at partiet må åpne seg for å få inn kandidater med en mer variert bakgrunn. Folk med fagutdanning, men også ufaglærte, sier Bals.

MISTER GREPET En undersøkelse for Klassekampen nylig viser at Arbeiderpartiet sakte, men sikkert har mistet mengder av arbeiderklassevelgere til høyresiden. Blant Høyres og Frps velgere har andelen som oppfatter seg som del av arbeiderklassen økt med 14 og 20 prosent. Samtidig sier bare 32 prosent av Ap-velgerne det samme, mot 64 prosent i 1965.

– *Viser den undersøkelsen og våre tall at Ap står i fare for å miste kontakt med arbeiderklassen?*

– Hvis man ikke tar grep, så er det helt klart en fare for det. Man må sørge for at det er folk med ulik sosial bakgrunn, ulik erfaring fra arbeidslivet og ulike livsfaser på alle nivåer i partiet. Det skal være variasjon på bakgrunn av kjønn og etnisk bakgrunn, men også på klassebakgrunn, sier Bals.

Han er lei av å høre at politikerne blir omtalt som eliten.

Jonas Bals har vært den personlige rådgiveren til Ap-leder Jonas Gahr Støre. Han mener Støre og partiet har en stor oppgave foran seg. Foto: Snorre Schjønberg

– Jeg har jobbet sammen med noen av Norges flinkeste malere og murere, og de kunne uten problem ha kalt seg elite i sitt fag, men det er det ingen som ville finne på å kalle dem, fordi det blir for kunstig. Folk tenker ikke sånn, men i politikken snakker vi om en elite. Der er det til gjengjeld veldig misvisende, for politikken kan bare bli på sitt beste hvis den har bredden i seg.

– *Hvor stor oppgave er det for Støre å få med seg partiet?*

– Jeg kan ikke uttale meg på vegne av ham, men jeg mener det er en stor oppgave for partiet, og det synes jeg han pekte veldig tydelig på.

Ap vil ha flere med ulik bakgrunn

Arbeiderpartiets partisekretær Kjersti Stenseng mener politikken i for stor grad er tilrettelagt for noen få. Partiet skal nå i gang med et prosjekt som skal røske opp i hele organisasjonen.

Yrke har forsøkt å få partileder Jonas Gahr Støre i tale om utfordringene Arbeiderpartiet har med å få fram politikere med fagarbeiderbakgrunn.

Partisekretær Kjersti Stenseng besvarer imidlertid spørsmålene på vegne av partiledelsen.

– EKSKLUDERER – Det er et mål at de folkevalgte speiler befolkningen. Vi ønsker flere med ulik yrkesbakgrunn inn i ledende verv i vårt parti. I dag er politikken i for stor grad tilrettelagt for de med jobber som har mulighet til å kombinere arbeid og politiske verv, sier Stenseng.

– Dette ekskluderer noen grupper, for eksempel de som jobber skift og turnus. Dette er en utfordring som både handler om kultur og struktur, det er viktig at vi jobber med begge deler framover, sier Stenseng.

Hun forklarer at partiet sentralt ikke gir kommune- og fylkespartiene føringer om utdanningsnivå og yrkesbakgrunn når de setter opp lister.

– Er den manglende bredden i Ap sin gruppe en mulig delforklaring på valgresultatet?

– En av Arbeiderpartiets største styrker er at vi er et bredt folkeparti, med aktivitet i hele landet. Vi må nå gjøre en jobb for å løfte de politiske debattene i vårt parti. Hovedårsaken til at tapte valget var at vi ikke klarte å engasjere velgerne. For at vi skal få til det i tiden framover er det viktig at vi finner flere arenaer for politisk debatt og at vi sørge for at flere stemmer kommer til ordet, sier Stenseng.

IGANG MED OPPVASK Hun sier at partiet nå skal i gang med et organisasjonsprosjekt som blant annet har som mål å få flere medlemmer og tillitsvalgte som speiler alle deler av befolkningen.

– Er nærheten til fagbevegelsen blitt en sovepute som gjør at Arbeiderpartiet ikke har vært bevisste nok på å rekruttere bredt også fra arbeiderklassen?

– Jeg tror ikke nærheten til fagbevegelsen er blitt en sovepute, men vi har en felles utfordring i å rekruttere bredere. Vi har nært fagligpolitisk samarbeid om utvikling av politikk, på både lokalt og sentralt nivå. Nå er det viktig at vi også samarbeider om å rekruttere flere av fagbevegelsens medlemmer inn i politiske verv i Arbeiderpartiet.

LO-sekretær Trude Tinnlund ber Arbeiderpartiet få opp dampen for å slå Frp. Foto: Trond Isaksen.

– BØR SLÅ FRP LO-leder Hans-Christian Gabrielsen har fagbrev som prosessoperator. Han har ikke hatt anledning til å kommentere saken før deadline, men LO-sekretær Trude Tinnlund sier LO gjerne skulle sett flere med yrkesfaglig bakgrunn i politikken.

– Det er viktig at Stortinget er så representativt for befolkningen som mulig. Hvis det blir en altfor skjev fordeling mellom ulike yrkes- og utdanningsgrupper, vil det kunne bli skjevheter i hvem som får hørt sin stemme og talt sin sak. Da har vi et demokratisk problem, skriver hun til Yrke.

– Det er ingenting galt i at politikere har høyere utdanning, men vi i LO skulle selvsagt sett flere med yrkesfaglig bakgrunn, som har førstehånds kjennskap til problemstillingene i arbeidslivet, i Stortinget, legger hun til.

At partiene på venstresiden har færre med yrkesfaglig bakgrunn enn Fremskrittspartiet, bør være en motivasjon for Arbeiderpartiet, mener LO-sekretæren.

Arbeiderpartiets partisekretær Kjersti Stenseng mener det er viktig å få en bredere sammensatt partigruppe. Foto: Arbeiderpartiet.

► **TAUST FRA TOPPENE** – Vi ser gjerne at Ap får enda flere med yrkesfaglig bakgrunn på sine lister, både til Stortinget og ellers. Det er en grei utfordring å slå Frp, som har ført en elendig politikk for arbeidsfolk, på akkurat dette.

Også Fellesforbund-leder Jørn Egum (svennebrev som korpusmontør)

og Fagforbundets leder Mette Nord (helsefagarbeider) har toppjobber i norsk organisasjonsliv med yrkesfaglig bakgrunn.

Ingen av de to ville stille til intervju om tallene, men Mette Nords rådgiver viser til et intervju hun ga med Klassekampen der hun uttrykker bekymring

for at Arbeiderpartiet og venstresiden mister grepet om velgere fra arbeiderklassen.

– Det er viktig at våre folkevalgte har vært i et ordinært arbeidsforhold for å forstå hvordan den praktiske politikken faktisk virker, sa Nord til avisen.

Unio-topp:

– Kan bli for smalt på Stortinget

Unio-leder Ragnhild Lied mener det ikke er noe med yrkesfag som gjør at den gruppen skal være underrepresentert på Stortinget. Det kan være et problem, slår hun fast.

Utdanningsforbundet og NHO ønsker ikke å kommentere kartleggingen. Ragnhild Lied, som leder Unio, Utdanningsforbundets paraplyorganisasjon, er imidlertid en av dem som har tanker om tallene.

– Det er spennende, for ideelt sett bør Stortinget speile befolkningen. Men spørsmålet er hvor høyt opp de forskjellige kriteriene, som utdanning, skal komme, sier Lied, som tidligere var leder av Utdanningsforbundet.

– KAN BLI FOR SMALT – Hvis du får en for ensrettet utdannings- og yrkesgruppe på Stortinget, kan man si at det er et problem. Men samtidig må man se på hva de har i tillegg, det er mange elementer man skal ta hensyn til i nominasjonsprosessen, sier hun.

Lied mener ikke det er et problem at topp-politikerne har høyere utdanning enn folk flest. Men hun stusser over at så få med yrkesfaglig bakgrunn er representert.

– Det er absolutt mulig å nå langt med yrkesfaglig bakgrunn. Hvis det er en ting disse tallene antyder at er et representativt problem, så er det at

yrkesfaglig utdanning er såpass svakt representert, sier Lied.

– Hvis det nettverket man har som politiker er bredt nok, er det ikke et problem, men hvis det kun baserer seg på nettverket du har opparbeidet gjennom mangeårige studier, så kan det bli litt vel smalt, sier Lied.

Unio-lederen mener det er viktig at politikerne viser at de vil styrke yrkesfagene gjennom konkret politikk.

– Man kan ikke bare stå og si at yrkesfagene er så viktige for landet vårt, uten å legge opp til en spennende yrkesfaglig utdanning!

– AVSTAND TIL LO Samfunnsdebattanten Trond Blindheim er rektor for Høyskolen Kristiania, som er en privat høyskole med 8.000 studenter i Oslo, Trondheim, Bergen og på nett, og har gjentatte ganger advart mot at utdanningspresset i Norge er blitt for høyt.

Han mener tallene ikke er særlig overraskende, men at de er særlig pinlige for Arbeiderpartiet.

– Partiet er preget av at folk med høyere utdanning har fått for stor plass, og når de i tillegg har fått en millionær

Unio-leder Ragnhild Lied mener det er en demokratisk utfordring at så få med yrkesfaglig bakgrunn er på Stortinget. Foto: Unio / Sol Nodeland

fra beste vestkant med både høyere ofisersutdanning og statsviterutdanning fra et prestisjeuniversitet i Paris, sliter de mer og mer med LO-medlemmer og velgere med arbeiderbakgrunn, sier Blindheim.

– Det er blitt for stor avstand mellom de som velges og de som velger i Ap, slår han fast.

Olemic Thommessen mener det er opp til partiene å sørge for at Stortinget spiller befolkningen bedre enn i dag. Det er imidlertid ikke like smalt sammensatt som eidsvollmennene på maleriet bak ham. Foto: Stortinget.

Storingspresidenten:

– Partiene må ta grep

Olemic Thommessen (H) er enig i at det bør være et mål at også de med yrkesfaglig bakgrunn er godt representert på Stortinget. Men stortingspresidenten understreker at det er opp til partiene selv.

– Det må alltid være en målsetting at vi har en bredest mulig tilfang av yrkesgrupper eller sosiale grupper i Stortinget. Dessverre er det andre grupper som også er underrepresentert, private næringsdrivende for eksempel, og vi har en kvinneandel som kunne vært høyere. De med yrkesfaglig bakgrunn er ut fra undersøkelsene dere har gjort, og også undersøkelser jeg har sett i andre sammenhenger, underrepresentert også i andre organer enn Stortinget, sier Thommessen til Yrke.

Storingspresidenten har vært en forkjemper for yrkesfag i flere sammenhenger og åpnet blant annet skole-NM i Yrkesfag tidligere i år.

– Dette slår ut på flere områder, men det er klart det er viktig å få fram kunnskap om dette, fordi det kan gi partiene noen innspill på hva de skal tenke gjennom når de setter opp listene, sier Thommessen.

– Det er ikke så mye vi kan gjøre

med det fra Stortingets side, det ligger hos partiene, understreker han.

KREVENDE Å KOMBINERE – Men det er flere ting som kan ha betydning tenker jeg, for det første går det litt på yrkesfagenes generelle status. Folk som lever av yrkesfagene har også en hverdag som kanskje kan være krevende å kombinere med politisk arbeid. Ikke alle, men noen. Det er en lang vei til Stortinget. De fleste har sittet i kommunestyre, fylkesting og vært aktive i partiorganisasjoner før de kommer hit. Det kan være en grunn til at det blir slik, sier Thommessen.

Storingspresidenten viser til at politikken er mer teoretisk enn de praktiske yrkesfagene. Overgangen til et politisk liv med alle dokumenter det fører med seg, kan bli stor.

– Det er ikke så lett å tenke seg mange andre måter å innrette politikken på. Det er vanskelig å gjøre det på andre måter enn med bakgrunnsnotater,

utredninger og høringsdokumenter, sier Thommessen.

IKKE VERRE ENN ANDRE Flere kilder Yrke har vært i kontakt med omtaler underrepresentasjonen som et mulig demokratisk problem, iallfall på sikt. Slike ord vil ikke Thommessen bruke.

– Som sagt tror jeg at ethvert demokrati er tjent med at flest mulig grupper, det være seg yrkesgrupper, sosiale grupper eller andre, bør være gjenspeilet i nasjonalforsamlingen. Jeg tror ikke Stortinget er verre stilt enn andre parlamenter, så jeg vil ikke si det er et stort demokratisk problem, sier stortingspresidenten.

Han mener Stortinget har gode prosesser som sørger for at man får hentet inn stemmer fra de forskjellige gruppene før en avgjørelse skal tas. Han viser til de mange organisasjonene vi har.

– Det er vanskelig å dokumentere om det er godt nok, men jeg opplever at Norge er et land som er veldig godt organisert. Mange har organisasjonene sine, og da tror jeg ikke det mangler på innspill og synspunkter, sier Thommessen.

Vedum ble overrasket over virkelighetsfjerne politikere

Trygve Slagsvold Vedum er den eneste partilederen med yrkesfaglig bakgrunn. Han mener det er viktig å bevare tettheten til folket. Foto: Senterpartiet.

Senterpartileder Trygve Slagsvold Vedum er eneste partileder med yrkesfagbakgrunn. Bonden sier han har sett avstanden mellom politikken og fagarbeiderne i praksis.

– I det store og det hele tror jeg det norske Stortinget er ganske jordnært. Det er det overordnede. Men det er en fordel å ha et bredt sammensatt storting, så jeg er glad for at vi i vår gruppe har en forståelse for det praktiske, sier Vedum til Yrke.

Vedum gikk på Jønsberg landbrukskole og Tomb jordbruksskole på 1990-tallet, og valgte naturforvaltnings-

Storingsrepresentanter som har permisjon for å sitte i regjering er ikke talt med i kartleggingen. Ikke alle representantene har utfyllende CV tilgjengelig, og noen har ikke besvart våre henvendelser. Alle 169 representanter er dermed ikke med i oversikten. Se fullstendig oversikt på utdanningsnytt.no.

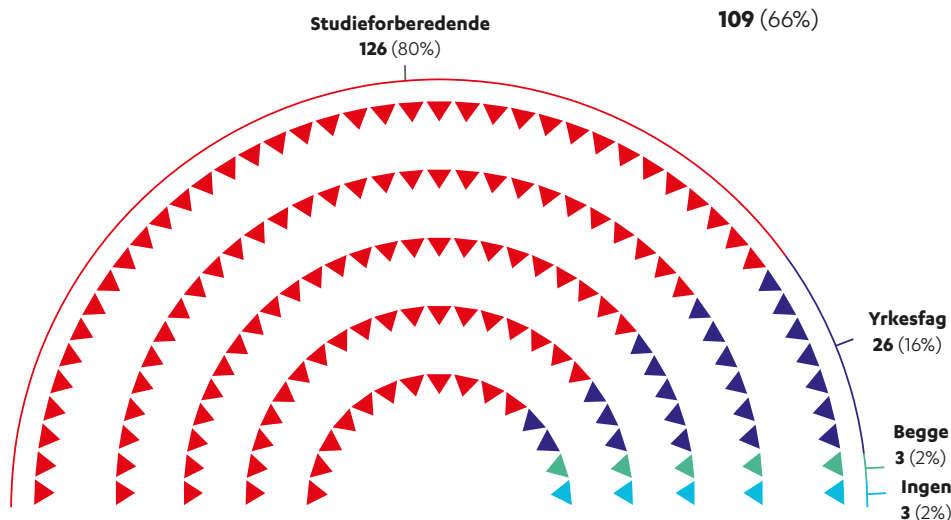
Fullført grad eller tilsvarende:
109 (66%)

Høyere utdanning uten fullført grad
32 (19%)

Ingen høyere utdanning
25 (15%)

KrF: – Viktige stemmer kan bli borte

linja. Seinere har han tatt en bachelor i sosiologi.

OVERRASKET Han har sett hvordan avstanden fra de akademiske miljøene i og rundt Stortinget har utspilt seg i praksis.

– Vi har vært i noen debatter om pensjon for eksempel som har vært virkelighetsferne. Det er blitt snakket om at man må jobbe til man er opp mot 80. Faren min som er førstelektor, kunne klart det, men hvis du er rørlegger og skal trekke rør, så er tanken om at du skal jobbe til du er 72 ganske krevende, sier Vedum.

– I den type debatter, er jeg blitt overrasket over hvor virkelighetsfernt det kan bli.

Senterpartilederen mener det er vel så mye miljøene rundt Stortinget som er smale.

OPPTATT AV NÆRHET –Jeg mener vi i Senterpartiet har mange som har en god kombinasjon av en praktisk hverdag og teoretisk kunnskap. Jeg er jo selv et eksempel på det. Så tror jeg det fine med norsk politikk er at man er mye ute og møter folk, sier Vedum.

Nettopp denne nærheten og tilliten mellom folket og de som styrer, har vært en viktig sak for et Senterparti i vekst. Den delen av norsk kultur mener Vedum det er viktig å verne om.

– Det er ekstremt viktig å hele tiden jobbe med det. Jeg merker fra vårt ståsted i debatten om kommunereform for eksempel, at argumenter er blitt møtt fra regjeringen med at folk ikke vet sitt eget beste. Det blir fort ovenfra og ned. Hele vårt styresett bygger på at makta kommer ut av folket, slår Vedum fast.

Kristelig Folkepartis Hans Fredrik Grøvan mener det er en demokratisk utfordring at yrkesfag er underrepresentert på Stortinget. Imidlertid er det ikke mulig å garantere en representativ stortingsgruppe, mener han.

Grøvan, som er parlamentarisk nestleder og svarer på Yrkes spørsmål på vegne av partiledelsen, understreker at Stortinget skal representere hele folket.

– At personer med yrkesfaglig bakgrunn er så sterkt underrepresentert på Stortinget, er en demokratisk utfordring. Det å ha et storting som er sammensatt på en måte som ikke reflekterer det norske samfunn med hensyn til yrkesutdanning, kan føre til at viktige stemmer og synspunkter i de forskjellige debattene blir borte, sier Grøvan til Yrke.

MANGE KRITEIRER KrFs stortingsgruppe er på bare åtte representanter denne perioden. Det er få med yrkesfaglig bakgrunn i gruppa. Grøvan forklarer at det ikke er lett å sette sammen stortingslistene. Utdanning, yrkesbakgrunn, kjønn, alder og geografi er alle kriterier som skal vektlegges, forklarer han.

– Men selv om en klarer til en viss grad å innfri summen av kriteriene på en stortingsliste i et valgdistrikt, er det det samlede valgresultatet for partiet nasjonalt som avgjør partiets sammensetning på Stortinget. En representativ liste i et valgdistrikt er derfor ikke noen garanti for en representativ stortingsgruppe med hensyn til yrkesbakgrunn, sier Grøvan.

ÅPNE DØRER Det er blitt trukket fram at det er et behov for at Stortinget er utadrettet også mot de yrkesfaglige gruppene. Grøvan sier at KrF er opptatt av å ha åpne dører.

– KrF har mange møter i løpet av stortingsperioden med ulike arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner som representerer de største gruppene med yrkesfaglig bakgrunn, sier Grøvan.

Hans Fredrik Grøvan er parlamentarisk nestleder i KrF og bekymret for at yrkesfag er så underrepresentert på Stortinget.

Foto: Gunnhild Sørås / KrF

Lærlingene på sykehjemmet øver på å ta blodtrykket. Her er det Maria Bøe Nordby (til venstre) som er prøvepasient for Silje Kjærnli.

Silje gleder seg over å være et omsorgsmenneske

OSLO Silje Kjærnli (18) har en fin dag på jobben når en gammel dame husker navnet hennes. Helsefaglærlingen ved Cathinka Guldberg-sentret i Oslo oser av omsorg, og nå har hun oppdaget at mestring får teoriangsten til å forsvinne.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Lyden av lette skritt høres ned korridoren. På den blå uniformen til Silje Kjærnli dangler navneskilt, klokke og annet hun har bruk for i hverdagen på sykehjemmet. Den 18 år gamle Oslo-jenta har aldri vært i tvil om at hun har valgt riktig yrkesretning, men nå som hun er blitt varm i trøya, ser hun for seg at utdanningsløpet kan bli lenger enn hun trodde på ungdomsskolen.

– Som liten hadde jeg lyst til å bli sykepleier, men det ble klart at jeg

hadde en sperre når det gjaldt fagene på studiespesialisering. Derfor valgte jeg heller helsefag. Nå vet jeg at det er mange veier videre, sier Silje Kjærnli.

Hun er midt i sitt første år som lærling, og engasjementet skinner som en glorie rundt henne.

De personlige grensene er blitt tøyd. Silje trosset den kraftige sceneskrekken og ble med i mesterskapet for lærlinger og elever. Hun er med i helsefagpatruljen, og hun har gode råd å komme med til lærerne når det gjelder undervisning. Men la oss ta en ting om gangen.

ET OMSORGSMENNESKE Det er mye snakk om at hvis du vil ha en sikker jobb i fremtiden, bør du velge helsefag. Dette har aldri vært drivkraften hos Silje Kjærnli.

– Jeg er et omsorgsmenneske, som mener det er viktig at vi tar vare på hverandre. Det var også derfor jeg ville lese og lære mer om dette, sier 18-åringen.

Veien fra ungdomsskolen gikk til Nydalen videregående.

– Da jeg kom på helsefag og fikk holde på med noe jeg var opptatt av,

økte også innsatsen for de teoretiske fellesfagene. Motivasjonen steg og karakterene ble bedre da jeg kunne holde på med helse, sykdomslære og annet jeg likte, forklarer lærlingen ivrig.

Silje går i samme turnus som veilederen sin, morgen, kveld og helg og får kjenne på hvordan det er å være ute i det virkelige arbeidslivet.

– Jeg er med på å stelle pasienter, trener på å ta blodtrykk, gjør klar mat og kaffe og har mange andre oppgaver, forklarer Silje.

Noe av det hun liker aller best er å være med på aktiviteter og komme i kontakt med de eldre.

– Enkelte pasientene kan se så vanlige ut, men når du sitter og snakker med dem, er det utrolig hva slags innholdsrikt liv de har levd. Dette er det morsomt å oppdage.

Det har vært en omstilling å gå fra skoleelev til lærling med ulike arbeidstider, og Silje bruker fritiden til å holde kontakt med vennene sine.

NYTTIG Å MATE HVERANDRE Silje Kjærnli synes hun kom godt forberedt ut i lærlingelivet.

– På skolen øvde vi på å skrive pleieplan, lærte om sykdommer og fikk en innføring i regelverket. Alt dette har vært nyttig. Og så spilte vi mye rollespill, og det var noe av det mest lærerike.

– *Hvordan fungerte dette?*

– Vi hadde pasientseng og nattbord og fordelte ulike roller. En av oppgavene var å mate hverandre. Det er ikke ofte du får oppleve dette, og du får selv føle hvordan det kjennes.

– *Er det noe skolen kan bli bedre på?*

– Jeg skulle gjerne ha lært litt mer om hvordan et skyllerom fungerer. Det er der du legger alt av avfallsstoff og vasker utstyret. Det dreier seg mye

Silje Kjærli har lært seg rutinene på skyllerommet. Hun anbefaler at skolene tar mer med om disse oppgavene i undervisningen.

om hygiene, forklarer Silje. Nå har hun fått inn rutinene og sorterer raskt hva som skal hvor.

– *Du kan ha triste opplevelser på sykehjemmet. Hvordan tar du dette?*

– Dette er noe jeg må trene på, og jeg kan snakke med dem i gruppen min på sykehjemmet. Hodet må også vende seg til å legge fra seg det som skjer på jobben når jeg går hjem. Alt det gode her, veier opp for det som er trist.

MÅ TREFFE HJERTET Helsefagpatruljen drar ut til ungdomsskoleelevene for å rekruttere flere til helse- og omsorgsfag. Silje er en av dem som var på farten hele høsten, og hun tror det skal mer til en tørre fakta for å få flere interessert.

– Jeg pleier fortelle historier fra hverdagen. En kvinne med demens sliter veldig med å huske navn, men en dag sa hun «hei Silje», da jeg kom inn, og dette har hun fortsatt med. Hun kjenner meg tydelig igjen. Når jeg forteller dette til elevene, så treffer det hjertet, sier Silje.

Tidligere ble Silje Kjærnli nervøs bare hun tenkte på at det kommer en dag da hun skal ta fagprøven.

– Læreren min på vg2 oppfordret meg til å være med på Oslo-mester-

skapet i yrkesfag. Jeg angret med en gang jeg hadde svart ja, for jeg har alvorlig sceneskrekke og måtte virkelig pushe meg selv. Oppgaven jeg fikk var å ta meg av en jente som fikk diabetes i russetiden, samtidig som moren fikk hjerneslag. Det måtte gå greit, for jeg vant, sier Silje litt forsiktig.

– *Hvordan ser du på slike konkurranser?*

– Det er bare å melde seg på, for du har ingen ting å tape. Når du har kjent på stresset, kan det ikke bli så mye verre under fagprøven, og noe nerver må til.

MANGE DRØMMER Først da Silje hadde kommet i gang med utdanningen til helsefagarbeider, oppdaget hun hvor mange beslektede yrker som finnes.

– Jeg ønsker å utvikle meg hele tiden. Første målet er fagbrevet i helsefag, og så kan jeg gå videre innen fagfeltet. Tanken på sykepleien våknet etter at teoribarrieren forsvant, og jeg har lekt litt med muligheten for å bli jordmor eller intensivsykepleier. Du kan oppfylle mange drømmer i løpet av livet, avslutter den optimistiske lærlingen.

Utdanningsforbundets medlemmer i de faglige rådene

OSLO Her er Utdanningsforbundet medlemmer i de faglige rådene i de kommende fire årene. Hver og en har som hovedoppgave å representere forbundet i rådet som drøfter saker som angår deres utdanningsprogram.

TEKST OG BILDE **WENCHE SCHJØNBERG**

Det er åtte faglige råd, et for hvert utdanningsprogram. Utdanningsforbundet har to medlemmer og to varamedlemmer i hvert råd. De faglige rådene er rådgivende organ for myndighetene og består av ressurser fra hvert enkelt utdanningsprogram. For eksempel har LO og NHO også representanter i rådene, men Utdanningsforbundets representanter representerer lærerne og skal ivareta skolens behov.

Medlemmene var nylig samlet i Oslo i yrkesfaglig forum, som består av alle medlemmene forbundet har i de ulike rådene. Vararepresentantene var også innkalt.

ELEVPERSEKTIVET På møtet la forumet som helhet stor vekt på elevperspektivet. Flere beskrev at store aktører som LO og NHO og bransjeorganisasjoner la stor vekt på bransjens behov.

– Vår oppgave er også ivareta elevperspektivet og elevenes behov i fagopplæringen, sa flere av medlemmene.

Dette var Utdanningsforbundets nestleder Terje Skyvulstad svært enig i. Både han og forbundets seniorrådgivere Astrid Sund og Kristin Vik, deltok i møtet. Samtlige understrekte behovet for å se skolen og utdanning som helhet, og at elevperspektivet i denne forbindelse er svært viktig.

«Utdanningsforbundet virker engasjert i utfordringer de faglige råd arbeider med og er en god organisasjon å ha i ryggen.»

BIRGIT BÅFJORD, DESIGN OG HÅNDVERK

◀ Her er flere av medlemmene i de faglige rådene sammen med ledere fra Utdanningsforbundet.

Første rad fra venstre: Harald Johansen, Andrew Cornell, Trond Urkegjærde, Solveig Eldegård, Kristin Vik og Terje Skyvulstad. **Andre rad fra venstre:** Henning Bratthammer, Erik Lysenstuen, Pål Wang Engerdal, Inger Albrigtsen og Astrid Sund. **Tredje rad fra venstre:** Trine Merethe Paulsen, Liv Sommerfelt, Marit Danielsen, Marianne Monsrud, Inge Rasmussen og Helga Hjetland. **Bakerste rad fra venstre:** Terje Larsen, Harald Nøsen, Birgit Båfjord, Terje Bolstad og Ole Edvard Antonsen.

«Det er lærerikt
å representere UDF,
vi er tett på endringer
i utdanningen og i
bransjen generelt.»

INGE RASMUSSEN,
BYGG OG ANLEGG

«Er utdannet møbelsnekker. I faglig råd er vi opptatt av
at Norge skal ha en kvalitetsmessig god utdanning for
håndverksfagene. Vi jobber for alle fagene i programområdet,
selv de minste.»

MARIANNE MONSRUD, DESIGN OG HÅNDVERK

«Viktigste saker for rådet er at læreplaner i helse- og oppvekst-
fagene skal være oppdatert og legge grunnlaget for god
kvalitet i opplæringen. At det skal være god samhandling
mellom skole og lærebedrift.»

ANNE YUN RYGH, HELSE- OG OPPVEKSTFAG

«Er utdannet bilmekaniker med fagbrev.
Har hatt en bratt læringskurve angående
rådsarbeid og det å representere
UDF. Viktigste sakene er høringen om
fagbrev.»

SIGMUND ØRLAND, TIP

«Ser det som min viktigste oppgave i rådet
at ikke utdanningen i landbruket blir svekket.
Ellers er det viktig å påvirke sånn at vår jobb
som yrkesfaglærer blir bedre. Det har vært
spennende å være med så langt.»

HENNING BRATTHAMMER, NATURBRUK

«Kan bli utfordrende ettersom representantene fra arbeids-
giversiden og arbeidstakerorganisasjonene i stor grad er
ansatt på fulltid, mens vi fra UDF har det som ubetalt verv
der alle forberedelser må skje på fritiden.»

OLE EDVARD ANTONSEN, ELEKTROFAG

Rådsmedlemmene er valgt for fire år
av gangen, perioden løper nå fra 2017
til 2021.

HELE LANDET Representantene kom-
mer fra hele landet og flere har verv
i Utdanningsforbundet. Det var stor
interesse for å få delta i rådene og rift
om plassene, ifølge Kristin Vik som er
sekretariat for yrkesfaglig råd.

Dette er medlemmene:

Elektrofag: Ole Edvard Antonsen,
Sør-Trøndelag og Inger Vagle, Oslo.
Harald Johansen fra Telemark og Gro
Vale, Aust-Agder, er vara.

Service- og samferdsel: Erik Ly-
senstøen, Buskerud og Solveig Elde-
gård Sør-Trøndelag. Inger Albrigtsen,
Finnmark og Stig-Arne Nistad, Sogn
og Fjordane, er vara.

Design og håndverk: Marianne
Monsrud, Akershus og Birgit Båfjord,
Sogn og Fjordane. Åshild Lundetræ
Fidje, Rogaland og Terje Leberg, Opp-
land, er vara.

**Teknikk og industriell produks-
jon:** Inger Augland, Vest-Agder og
Håvard Nøsen, Møre og Romsdal. Liv
Sommerfeldt, Hordaland og Sigmund
Ørland, Rogaland, er vara.

Naturbruk: Trine Merethe Paulsen,

Nord-Trøndelag og Henning Brattham-
mer, Rogaland. Terje Bolstad, Troms
og Jon Olav Martinsen, Sør-Trøndelag,
er vara.

Restaurant- og matfag: Helga Hjel-
nes, Hedmark og Trond Urkegjærde,
Møre og Romsdal. Dina Gaupseth,
Møre og Romsdal og Marit F. Daniel-
sen, Akershus, er vara.

Bygg og anlegg: Inge Rasmussen,
Akershus. Susanne Ramsland, Aust-
Agder og Petter Høglund, Oslo, er vara.

Helse- og oppvekstfag: Anne Yun
Rygh, Vestfold og Andrew Cornell,
Oslo. Halvard Wold, Møre og Romsdal
og Kristin Vik, Oslo er vara.

Les mer om hva rådsmedlemmene
sier i Utdanningsnytt.no/yrke

Da rektor ble **smed** for en dag

OSLO Kuben-rektoren prøver kunsten å være smed. En ungdomsskoleelev er krystallklar når læreren spør hva han skal bli. Og flere ungdommer på vippen får smak på yrkesfag.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

Det er ByggCamp på Kuben Yrkesarena. Yrke er flua på veggen.

I inngangspartiet står assisterende rektor for yrkesfag, Camilla Hauren Leirvik, og hamrer løs for å bearbeide metallet.

Ved siden av står blant andre Lars Skonnord, andre års lærling hos smeden Jan Remøe på Verksmia på Bærums Verk. Kyndig veileder han rektoren. Han har ønsket å bli smed helt siden

han gikk i 8. klasse. Nå gjør han sitt for å overtale nye elever til å velge faget.

VILLE DET – Men de må virkelig ville det. Det er vanskelig å være læreplass, og du må stå på, sier han.

Før han igjen viser yrkesfagerektoren hva hun skal gjøre.

– Se her, sier han og viser smedkunsten.

Det ryker fra glørne. I dag har smedlærningen Marcus Kolstad flyttet jobben sin utendørs.

Som Lars Skonnord har han også gått på Hjerleid videregående skole. Nå er han gjerne med og motiverer ungdomsskoleelever som besøker Kuben Yrkesarena på ByggCamp.

NANOSEKUND Inne på skolen er det stappfullt av ungdommer. Elever som allerede går på videregående, reklamerer for sine programfag. Elever fra ungdomsskolen går fra stand til stand og forsøker å skaffe seg et overblikk.

I en slik situasjon er det at faglærer Roger Drange fra Stovner videregående får kontakt med en av ungdommene.

– *Hva vil du bli? spør han.*
Da virker det som om

Erlend Holm bare tenker seg om et nanosekund. – Blikkenslager, svarer han.

– Deilig å høre en ungdom som vet hva han vil. Og at du svarer med en gang, repliserer Stovner-læreren.

Han står inne på Kuben Yrkesarena og jobber intenst for å motivere ungdomsskoleelever til å velge yrkesfag.

Som 10.-klassingen Erlend Holm, som akkurat nå er innom standen som byggfag fra Stovner videregående har på ByggCamp på Kuben.

– *Hvorfor blikkenslager?*

– Fordi det virker som et spennende yrke. I det får jeg vært mye ute, og jeg har hørt at det er for få blikkenslagere og jeg er garantert læreplass, svarer Erlend som går på Engebråten skole i Oslo, til Yrke.

HJERTENS ENIG Roger Drange er lærer på vg2 byggteknikk på Stovner videregående i Oslo. Han er hjertens enig i vurderingen som 10.-klassingen fra Engebråten gjør.

– Det er moro å stå her og selge inn yrkesfag og byggebransjen til ungdomsskoleelevene. Det jeg sier til dem, er at velger de yrkesfag så kommer de raskt ut i jobb. Etter to år på skole, kommer de i betalt læretid og har råd til å kjøpe seg egen bil. Når de er omtrent 23, har de råd til å kjøpe seg leilighet. Velger de studiespesialisering kan de regne med at de etter to år i stedet bruker tusenvis av kroner på russefeiring, sier Drange til Yrke.

MURERE Tre andre som er fornøyde med at de har valgt yrkesfag, er Julios Oscar Romero, Emanuel Omozokpia og Frank Mulatero. De tre skal bli murere og går på Hellerud videregående skole.

«Hvor mange murstein går det på en kvadratmeter», spør de, og angir alternativene 37, 48 og 56 som riktig svar. Flere ungdomsskoleelever tipper.

– Tenk, sier faglærer Gaute Fjeldstad, som sitter til høyre for guttene. Som elevene sine, ber han ungdomsskoleelevene bruke logisk sans når de angir svaret, ikke bare tippe.

FRISØRENE Litt lenger borte holder frisørelevne til. I år viser de hvordan de lager frisyrrer, klok av skade og med minnet om eviglange køer, tilbyr de ikke elevene som er innom campen å sitte modell.

Therese Paras Brun og Luna Amarna Draaisma-Warvik går vg2 på Kuben, og mener frisørfaget er et av de beste yrkene som finnes.

– Hvorfor?

– Fordi du kan regulere timene dine selv, du kan være selvstendig, du kan komme langt og du kan utvikle deg, sier de to.

FISKEHANDLER På Bygg-Campen og Håndverkets dag var det også plass til en fiskehandler, nemlig Ole Nicolai Myrvold Jørgensen. Han serverte likeså godt salmalaks på nachoschips.

– Jeg er matentusiast, sier Ole Nicolai som nå er lærling på Meny.

– Jeg trives som fiskehandler, sier han som gikk restaurant og matfag på Etterstad videregående skole.

Fornøyd er også assisterende rektor ved Kuben, Camilla Hauren Leirvik, som nå har beveget seg fra smedene utenfor skolen, inn på Yrkesarenaen.

– Med ByggCamp har vi et veldig fint samarbeid med bransjen og viser fram det som er relevant for arbeidslivet. Det er kjempefint å få vise fram yrkesfag og bransjen til ungdommer fra ungdomsskolen, sier hun til Yrke.

– Det er det vi skal drive med, det som er relevant for bransjen. Rekruttering er selvsagt veldig viktig, poengterer hun.

NORGES STØRSTE På Bygg-Camp og Håndverkets dag deltok Oslo-skolene Helle-rud videregående, Stovner videregående og Kuben Yrkesarena og Akershus-skolene Vestby videregående og Skedsmo videregående. Dessuten var en rekke elever fra flere ungdomsskoler innom arrangementet hvor også utstillere fra opplæringskontorer og bransjeorganisasjoner deltok. Arrangementet regnes som Norges største rekrutteringsarena for bygg, anlegg, service, transport og små håndverksfag.

NIFU-forsker gir grunnskolen mye av ansvaret for frafall

OSLO Den viktigste grunnen til at elever faller fra i videregående – på yrkesfagene så vel som på studieforberedende – er at de ikke har med seg nok kunnskaper fra ungdomsskolen når de begynner i videregående opplæring, sier NIFU-forsker Eifred Markussen.

TEKST OG BILDE ARNE SOLLI / SCRIBEO

For mange tar det flere år å fullføre en fagutdanning. Mange ungdommer trenger tid til å finne ut hvilken vei de skal gå i livet.

Illustrasjonsfoto: © Jonas Frøland / NTB scanpix

Frafallet på yrkesfag er på rundt 22 prosent, mot 4 prosent på de studieforberedende løpene. Disse tallene gjelder de som begynte i videregående i 2011, målt fem år etter. Omtrent like mange elever, rundt 30.000, begynner årlig på hvert av de to hovedløpene.

– Den viktigste forklaringen på hvorfor elever slutte på yrkesfag før de er ferdige, er at de kommer med mangelfulle kunnskaper og ferdigheter fra grunnskolen, sier Eifred Markussen, forsker ved Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU).

– De har ikke de nødvendige forutsetningene for å klare de faglige utfordringene de møter i videregående.

INGEN STRYKER Markussen viser til at ingen stryker i grunnskolen – men dersom man bruker videregående opplærings kriterier på grunnskolen, stryker en av ti. Av de vel 60.000 elevene som går ut av ungdomsskolen hvert år, går rundt 10 prosent, eller vel 6.000 elever, ut med karakteren 1 i minst ett fag, eller uten karakter i minst ett fag; det er i realiteten stryk.

– De fleste av disse har små sjanser

for å fullføre og bestå videregående opplæring. Likevel begynner majoriteten av disse på ordinære løp som sikter mot yrkeskompetanse. Mange av dem burde nok i stedet begynt på løp mot planlagt grunnkompetanse, enten som lærekanndidat eller praksisbrevkandidat. Da ville de kunne oppleve suksess, måloppnåelse og bestå en kompetanseprøve, og de vil kunne få et kompetansebevis som viser hva de kan, sier Markussen.

EN AV ÅTTE Ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB, 2017) hadde 73 prosent av elevene som begynte i videregående opplæring i 2011, bestått med studie- eller yrkeskompetanse målt etter fem år. I tillegg hadde 2 prosent bestått med planlagt grunnkompetanse. Det betyr at 25 prosent ikke hadde bestått.

– Det er viktig å være klar over at disse som ikke har bestått etter fem år, ikke er en ensartet gruppe, fortsetter Markussen.

– De består for det første av 6 prosent som fortsatt er i videregående opplæring i begynnelsen av det sjette året, og det finnes gode grunner for å bruke lengre tid enn fem år. For det andre er det de 6 prosentene som har gjennomført hele videregående opplæring, men som har stryk i minst ett fag. Og til slutt er de 13 prosentene som slutter før de er ferdige. Det er disse som utgjør frafallsgruppen. Det er altså én av åtte som faller fra.

NIFU-forsker Eifred Markussen forteller at omfattende forskning viser at den viktigste forklaringen på at unge avbryter videregående opplæring er at de har med seg et for svakt grunnlagt fra grunnskolen.

«**DE FRAFALNE**» I kapitlet «Forskjell på folk!» i De frafalne – Om frafall i videregående opplæring av Kaja Reegård og Jon Rogstad (red.), Gyldendal Akademisk 2016, skriver Markussen (side 39) at mange elever klarer å oppnå bestått yrkeskompetanse til dels lenge etter de fem årene. Noen elever bruker opptil ni år, men de klarer det. En god del elever som hadde gjennomført med stryk etter fem år, klarte å stå etter ni år. Markussen

skriver i kapitlet at hans funn tyder på at elever som har ett eller noen strykfag har større muligheter for å komme tilbake og bestå enn elever som har avbrutt videregående opplæring.

GRUNNKOMPETANSEN – I år er første gang de som har bestått med planlagt grunnkompetanse er synliggjort i statistikken, sier NIFU-forskeren. – Det er svært gledelig at statistikken er endret slik. For det første betyr dette at suksesshistorier – det å bestå planlagt grunnkompetanse – blir synliggjort i stedet for å bli skjult i en 'fiasko'-kategori, sluttet eller strøket. For det andre fordi det gjør at omfanget av frafallet som kommer fram i statistikken, blir riktignere.

Som nevnt over er det to veier til planlagt grunnkompetanse: Lærekandidatordningen og praksisbrevordningen. Markussen mener det er svært viktig at de elevene som trenger det, får anledning til å følge ett av disse løpene i videregående opplæring. Han viser til en undersøkelse han gjorde for Akershus fylkeskommune for noen år siden, der han viste at ungdom med bestått

kompetanseprøve og et kompetansebevis ser ut til å ha større sjanser til å få en jobb, enn ungdom som ikke engang hadde et kompetansebevis.

KANDIDATORDNINGENE

- **Praksisbrevkandidater:** Målgruppen for ordningen er definert som elever fra grunnskolen som kan ha svake karakterer, høyt fravær, men som ikke har lærevansker eller særskilte opplæringsbehov, og som man antar over tid vil kunne oppnå kompetansemålene ved en mer praktisk opplæring i bedrift.
- **Lærekandidater:** Lærekandidatordningen er tilpasset de som ønsker videregående opplæring i bedrift, men som ikke har forutsetninger for å nå kravene til fag- og svenneprøven.
- Elevene kan tegne opplæringskontrakt med en bedrift med sikte på et lavere nivå enn fag- og svennebrev. Opplæringen avsluttes ved at lærekandidaten går opp til en kompetanseprøve.
- Begge ordningene fører fram til et kompetansebevis som sier at kandidaten besitter planlagt grunnkompetanse. For mer informasjon, se Utdanningsdirektoratets hjemmesider.

– Frafallstallene er misvisende

BERGEN Gjennomsnittsalderen for å fullføre fagutdanning i Norge er 28 år. Derfor er frafallstallene for yrkesfag misvisende, sier Kristoffer Chelsom Vogt ved Universitetet i Bergen.

TEKST ARNE SOLLI / SCRIBEO

De høye norske frafallstallene for yrkesfaglig opplæring skyldes blant annet den i internasjonal sammenheng helt særegent strenge definisjonen på frafall, skriver postdoktor Kristoffer Chelsom Vogt ved Sosiologisk institutt ved Universitetet i Bergen i artikkelen «Vår utålmodighet med ungdom», publisert

i Nr. 01 – 2017 – Tidsskrift for samfunnsforskning – Idunn – tidsskrifter på nett.

FEM ÅR Den norske definisjonen på frafall har til nå vært at eleven innen fem år etter påbegynt videregående opplæring ennå ikke har fullført, og siden de fleste elever begynner umid-

delbart etter ungdomsskolen som 16-åringer, har de falt fra ved 21 års alder dersom de ikke har fullført. Denne definisjonen rammer yrkesfagene særlig hardt, og Vogt skriver i sin artikkel: «Den norske definisjonen av frafall ... har helt siden den ble skapt på 1990-tallet vært rigget i yrkesfagernes disfavør.»

Han mener det hele langt på vei skyldes Reform 94. Den ga som en standardiseringsreform nye muligheter til å måle frafall, men utgangspunktet for reformen var de studieforberedende løpene. Reformen tar etter Vogts mening ikke hensyn til det som gjør studieforbe-

- redende løp og yrkesfag til to forskjellige former for videregående opplæring.

STABIL PROSENT Vogt påviser ved hjelp av data fra Statistisk sentralbyrå (SSB) at gjennomføringsprosenten i videregående opplæring, inkludert yrkesfagene, fra 1994 til i dag har vært svært stabil. Også når det gjelder yrkesfagene ser eventuelle endringer når det gjelder gjennomføring og frafall, ut til å være til det bedre.

Den nære sammenhengen mellom den norske frafallsdefinisjonen og alder slår ulikt ut for studieforbereidende og yrkesfaglige studieprogrammer. Historisk sett har norsk fag- og yrkesopplæring vært kjennetegnet av stor aldersspredning både blant lærlinger og blant dem som har tatt fagprøven. Når det gjelder lærlinger, foretrekker bedriftene gjerne litt eldre ungdom. Slik er det fortsatt. Gjennomsnittsalderen for fullføring av yrkesfaglig utdanning i Norge er 28 år, skriver Vogt med henvisning til OECD (2014a:67).

OVER 21 ÅR Flertallet av dem som avlegger fag- og svenneprøver hvert år er over 21 år, og de fleste som fullfører yrkesfaglig opplæring, gjør det utenfor det aldersspennet der fullføring er forventet i henhold til den offisielle definisjonen av frafall. Slik er det på yrkesfag, og vi vet det ser annerledes ut for studieforbereidende løp, der fullfører de fleste innen de er 21.

Vogt viser også til andre land: I Danmark, som i Norge, er den gjennomsnittlige alderen på 28 år for gjennomføring av yrkesfaglig utdanning. I begge landene innebærer utdanningen lærlingforhold av mellom to og fire års varighet. I Sverige, der yrkesfaglig utdanning er skolebasert med kun kortere bedriftsutplasseringer, er gjennomsnittsalderen for fullføring på 19 år.

STIGER VED ALDER Det reelle frafallstallet her i landet vil han ikke kom-

Kristoffer Chelsom Vogt ved Universitetet i Bergen mener definisjonen på frafall fra videregående opplæring ikke er god nok, noe som gir et misvisende bilde av gjennomføringsandelen, særlig på de yrkesfaglige utdanningsløpene. Foto: Ingvill Festefoll Melien.

mentere, men han sier til Yrke:

– Andelen som fullfører videregående opplæring stiger jo eldre det aktuelle årskullet blir. I Norge fortsetter dette tallet å stige langt opp i 30-årene og lenger, fordi mange tar videregående i godt voksen alder. Det er flott at det gjøres målinger av fullført løp på ulike tidspunkt, ikke bare ved 21 år. Hva som er det 'reelle' frafallstallet kommer helt an på hvordan du definerer det.

Vogt mener det er grunn til å ta frafallsproblematikken på største alvor, men han mener også at den helt særegne måten frafall er blitt definert og diskutert på i Norge, likevel reiser noen viktige spørsmål.

UNNGÅ SVARTMALING Han spør om den strenge frafallsdefinisjonen har vært gjenstand for demokratisk debatt? Er vi blitt enige om å omtale en tredel av ungdommen som et problem? Han svarer selv: I hovedsak nei. Betydningen av frafallsbegrepet ser etter Vogts mening ut til å ha blitt administrativt fastsatt på 1990-tallet, trolig i samband med Reform 94.

Den stadig økende bekymringen over tross alt stabile frafallstall, endog svakt mer positive frafallstall, kan etter Vogts mening tolkes som et uttrykk for at vi her i landet er blitt mer intolerante overfor det mangfoldet av utdanningsveier og kvalifikasjonspraksiser som i realiteten fremdeles eksisterer. Fokuset på frafall fra især yrkesfagene, ut fra en definisjon som er rigget i deres disfavør, kan ha bidratt til å markedsføre dem som mer høyrisiko enn de egentlig er.

MER TOLERANSE Vogt avslutter sin artikkel slik: «Det kunne kanskje være hensiktsmessig med noe mer toleranse – å gjenutvide normalitetsbegrepet – med hensyn til når i livet videregående utdanning nødvendigvis skal foregå. Økende bekymring over stabile frafallstall er et uttrykk for at vi som samfunn, uten nødvendigvis å ønske det, blir stadig mer utålmodige med våre unge.»

Vil du lese Kristoffer Chelsom Vogts artikkel i sin helhet? Gå inn på: www.idunn.no/tfs/2017/01/vaar_utaalmodighet_med_ungdom

Dette er ikke fem høns

Du mottar mange hundre budskap hver dag. Det er viktigere enn noen gang å kunne stole på at det du leser og ser i mediene er faktabasert og pålitelig. Redaktørens rolle er å være uavhengig, og å sikre en balansert dekning av ditt fagfelt. Den jobben gjør vi på vegne av deg.

Leser du et av Fagpressens blader eller nettsteder – slik du gjør akkurat nå – kan du være trygg på at innholdet som er viktig for deg er vurdert og ivaretatt av en grundig redaksjon.

Faktabasert – Pålitelig – Ansvarlig

Warszawa har eget treningssenter i yrkesfag

WARSAWA Lyden av en sirkelsag høres fra det ene rommet, mens søt kakelukt fyller korridoren litt lenger nede. Elever fra hele Warszawa har praksisperioder her på Centrum Kształcenia Praktycznego.

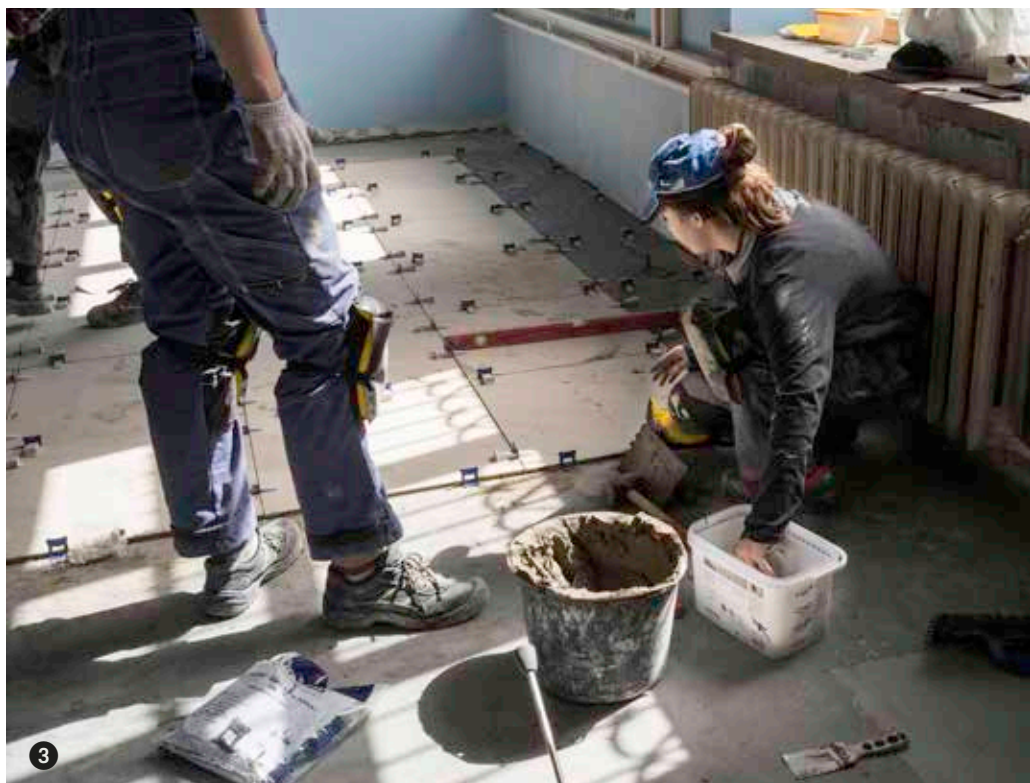
TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

1 Snekring i alle former er en viktig del av opplæringen ved skolen.

2 Denne dagen står småkaker på timeplanen hos konditorelevne.

3 Nøyektighet er viktig når du skal legge fliser på gulv.

Polske håndverkere er blitt en del av hverdagen i Norge. Du finner dem rundt på byggeplasser, eller som platingssnekker hos naboene. Yrke har tatt turen til Warszawa for å se litt nærmere på utdanningen i en del yrkesfag, og der møtte vi også noen unge som

drømmer om å bruke ferdighetene sine i Norge en dag.

Centrum Kształcenia Praktycznego kan beskrives som et stort treningssenter. Hit kommer elever fra 22 videregående skoler i Warszawa for å få praktisk opplæring og erfaring. Det drives også

voksenopplæring, og den dagen vi var på besøk var en del av skolen leid ut til et håndverksfirma som skulle kurse sine ansatte. Dette gir kjærkomne ekstraintekter. Her, som i Norge, er det knappe budsjetter å forholde seg til.

1 Spesiellærer Malgorzata Slowik sto for omvisningen. 2 Det er lov å showe litt når du har besøk fra Norge, og det var god stemning rundt om. 3 Elevene samarbeider om å legge fliser i dette øvingsrommet og får god hjelp av læreren. 4 Disse guttene kommer fra en liten videregående skole, og trives med praktisk opplæring her på det store senteret. 5 Sjakkbordet er et av elevarbeidene. 6 Fornybar energi er et populært fag, og det ønskes ut nye løsninger. Plassen er trang, så det er behov for en større skole for å få plass til 1000 elever. 7 Patryk Bualski er blitt kåret til polsk mester i sitt fag og er kjent for sitt flotte arbeid med tapetsering og veggdekorasjoner. 8 Det er viktig å beherske maskinene og skolen gir gode muligheter for å øve.

FOR LITEN PLASS Skolens direktør, Stanislaw Karolkiewicz, er en travelt opptatt mann, så vi tok en prat på hans kontor, før han måtte skynde seg til et viktig møte. En rad med store pokaler blinker på en hylle bak skrivebordet. Dette viser at skolen har hevdet seg godt i mesterskapene i yrkesfag. Listen legges høyt rent faglig.

– Det er viktig at de unge får mye praktisk trening, og det er planer for et nytt senter, for dette er for lite, sier direktør Karolkiewicz.

Dagens langstrakte skolebygning er på tre etasjer, og skal gi rundt 1000 elever plass til å utfolde seg i 26 fag.

STARTET PÅ GULVET Direktøren har i dag dressjakke og nystroket skjorte, men han vet hvor han kommer fra.

– Jeg jobbet 14 år i metallindustrien før jeg tok pedagogisk utdanning og startet som lærer. Senere er det blitt lederutdanning, så jeg kjenner alle

Skolens direktør Stanislaw Karolkiewicz har selv jobbet i metallindustrien. Han er stolt av pokalene elevene har vunnet i skolemesterskapene.

stegene, forteller den blide karen, som også er leder for 52 lærere.

– *Hvorfor tror du så mange polske håndverkere reiser til Norge for å jobbe?*

– På grunn av pengene. Det bygges

mye og er jobber nok i Polen, men lønnen er mye lavere.

En kuriositet ved skolen er at de har hatt besøk av en snekker fra Norge som har kommet for å bli bedre i faget.

STOR VARIASJON Det er lærerne Malgorzata Slowik og Andrezej Rafalowaki som viser rundt og forteller om skolen og undervisningen. Hun er spesiellærer, han underviser i murerfaget.

Centrum Kształcenia Praktycznego sto ferdig i 1979 og er det eneste senteret for praktisk trening i Warszawa. Elevene kommer hit noen uker om gangen, og her gjennomføres også fagprøver og eksamen i 25 fag. Da er det som i Norge at sensorer utenfra er på plass. Elevene er fra 16–19 år, mens det er voksenopplæring i helgene.

– Det er mye aktivitet her på skolen med kurs, utstillinger og karrieredager. Da er det fullt hus her med elever, foreldre og lærere. Vi deltar også i seks

EU-prosjekt. En del av undervisningen er tilrettelagt for elever med sosiale problemer, og det er få som slutter, sier Malgozata Slowik.

I korridoren vi går gjennom er det lysende oransje vegger, mens klasserommet vi kommer inn i, er malt i himmelblått. Selv om skolen er gammel, er det nymalt, rent og ryddig alle steder.

– Elevene gjør disse jobbene som en del av undervisningen. De trenger et sted å trene, sier Andrezej Rafalowaki.

BYGGER VINDMØLLER Byggeteknikk og konstruksjon er det mest populære faget, og fornybar energi er på vei opp.

– Vi har hatt en workshop der vi har bygget en pelletsmaskin, og nå jobber vi med nye typer av vindmøller.

En elev taster på pc'en og viser modellen han har konstruert. Nå er han i gang med å lage en liten vindmølle i praksis, der alle leddene skal fungere.

ET KAKELAND Litt lenger nede i korridoren siver det ut søt lukt. Konditorelevne er i gang med å bake små runde kaker, som skal settes sammen to og to med fyll mellom. Isabela Kosmaty har selv vært elev ved skolen, og nå er hun kommet tilbake som lærer.

Polen er et kakeland, og du skal ikke ha beveget deg mye rundt i Warszawa eller andre byer, for å ha sett alle fristelsene.

– Det er lett å få jobb her, og det er ikke så vanskelig å bake, bare du følger oppskriften, sier en av elevene.

Her er det så godt som like mange gutter og jenter, og det er også brukbar kjønnsbalanse i flere av de andre fagene.

I rommet der flisleggingen foregår er det full konsentrasjon. Det vatres og siktes, og du må for all del ikke trække på feil sted. Guttene og jentene hjelper hverandre, og læreren er aldri langt unna.

EN DAG I UKEN En gruppe med gutter står og tilpasser verktøy ved et sekskantet bord.

– Vi går på en liten, videregående skole, som ligger ute ved flyplassen. Der er det ikke plass til praktisk undervisning, så da kommer vi hit en dag i uken, forteller Piotr, som er godt fornøyd med undervisningen.

– Her har vi den berømte eleven vår! Slik blir Patryk Bujalski (18) presentert når vi kommer inn i rommet der det tapetseres og dekorerer. Han holder vateret stødig og tunga rett i munnen.

Unggutten har nylig blitt polsk mester i faget sitt, og jobber nå for å perfektionere seg videre.

– Du har ikke jobb til meg i Norge? kommer det med en humoristisk undertone.

Ekte bilglede i Østfold

MYSEN Hva får nærmere tretti TIP-elever til å dra på tur? Jo, muligheten til å ta og føle på biler, motorer, lakk og dekk i alle dimensjoner. Noen bestemmer seg nok der og da for å satse hundre prosent på nettopp bilfag.

TEKST OG BILDER **TERJE HANSTEEN**

Det har vært en begivenhetsrik dag for elevene fra TIP (teknologi og industriell produksjon) på Mysen videregående. Akkurat nå står gutta og ei jente og beundrer en lekker kjøredning hos motorsykkelforhandleren Spinnin Wheel på Mysen. Det har gått slag i slag. Første stopp på turen var hos Bilskadesenteret Østfold AS, deretter E18 Lastebilservice as, Toyota Ramstad Bil AS, så en pause med info fra Opplæringskontoret Bilfag Østfold som arrangerer turen. Til slutt

er de innom Mysen Bil AS og Spinnin Wheel. I løpet av turen har de kunnet ta og føle på det meste de har sett, og møte menneskene bak.

MÅ OPPLEVES – Dette handler om å få ut info om de ulike valgmulighetene som finnes. Og enkelte ting kan man bare ikke lære, uten å være til stede, sier fagkonsulent Lasse Sjødahl Eriksen hos arrangøren for turen, Opplæringskontoret Bilfag Østfold.

– Det handler om å føle atmosfæren, kjenne på lukta. Akkurat det kan man ikke lære fra en PowerPoint. Og så stiller elevene seg spørsmålet: Er dette noe som tiltaler meg? Og hvis en slik tur kan tenne én eller to, så har vi kommet langt. Og dette sprer seg.

Noen av elevene som er med på turen, har allerede staket ut veien videre. Julie Westby vil bli chassispåbygger, Fredrik Kviserud har lyst til å bli biloppretter eller billakkerer. Mens Varg

◀ – Vi ønsker å vise størrelsen på faget og hvor bredt lærespekteret er, på alt ifra lette lastebiler til komplekse kjøretøy/påbygg med masse datastyring, sier Ola Frøshaug, daglig leder hos E18 Lastebilservice as.

Dreyer Ottøy tenker på bilmekanikk eller kanskje skal han bli lastebilmekaniker. Mikkel Haneborg har allerede et tydelig mål. Han skal bli anleggsmaskinmekaniker. Det er helt sikkert.

– Jeg vil kjøre bulldosere, og skal derfor ta fagbrev i tunge kjøretøy. Den følelsen man har som barn med gravemaskiner, den følelsen har aldri forsvunnet, sier Mikkel.

MINDRE ATTRAKTIVT – Vi merker at interessen for bilfag er dalende, det er nok blitt mindre attraktivt enn det var før og unge har ikke så mye peiling på bil som de hadde tidligere. Men jeg føler at elevene virkelig er «med» når vi er ute på slike turer som dette, de ser ikke på det som en fridag og vi får spørsmål i etterkant. Fra tidligere turer har vi fått bare positive tilbakemeldinger, sier kontaktlærer Ole-Asbjørn Haugerud på TIP ved Mysen videregående.

– Dette er jo så nytt for dem, de har ikke sett et verksted før. Nettopp derfor er det viktig å vise dem hva et verksted er.

– Målet er ikke å få flest mulig til bilbransjen, men å få dem som er interessert dit, sier fagkonsulent Lasse Sjødahl Eriksen hos Opplæringskontoret Bilfag Østfold til venstre. Her flankert av kontaktlærer Ole-Asbjørn Haugerud på TIP ved Mysen vgs.

– Et slikt opplegg som det vi har i dag er veldig bra for elevene. De får sett bransjen, hva bransjen har å tilby, de får et innblikk i aktuelle bedrifter, får kontakter og de ser også hvordan de skal opptre i en bedrift, tilføyer Vidar Jaavall, fagarbeider ved Mysen videregående og tidligere elev der.

– Er det lett å få bedriftene til å stille opp?

– Ja, jeg opplever at det er lett. Og bedriftene har vært veldig godt forberedt, sier Sjødahl Eriksen som legger til at det er tredje året at de arrangerer slike turer rundt til bedriftene.

NYE UTFORDRINGER –Hva er det dere prøver å formidle til elevene som kommer på besøk?

– Vi prøver å få fram at det å være ansatt som bilmekaniker i dag er ganske mye mer enn «slegge og spett» som det kanskje var for en del år siden og som kanskje henger igjen «i bakhodet» på folk, sier Freddy Jensen, teknisk leder hos Toyota Ramstad Bil AS på Mysen.

– Det å være bilmekaniker i dag, er en ganske så komplisert oppgave. Det skal selvfølgelig repareres og skiftes deler, men skal man følge med i dag må man også være god på feilsøking med datamaskin og studering av verkstedhåndbøker/ koblingsskjemaer som er nettbasert, og ikke minst utføre alt arbeid ut ifra importørens retningslinjer. Vi må også være kundesvennlige og vise oss fra vår beste side ovenfor kunden

Julie Westby vil jobbe som chassispåbygger.

Bilmekaniker? Eller lastebilmekaniker? Varg Dreyer Ottøy har ennå ikke bestemt seg.

Mikkel Haneborg tar sikte på å bli anleggsmaskinmekaniker.

Lyttende TIP-elever på besøk hos Bilskadesenteret Østfold AS.

som har valgt å bruke oss. Vi har faktisk fått lov til å få ansvaret for, i mange tilfeller, det nest dyreste folk eier, etter hus og hjem. Det forplikter og er ikke noe vi skal ta lett på, utdyper Jensen som også er opptatt av at et bilverksted er mer enn kun bilmekanikeren.

– Vi består av folk som vasker og klargjør biler, kundemottakere, sekretærer, økonomiansvarlige, selgere, delepersonell og så videre. Alle like viktige for at vi skal kunne gjøre den jobben og levere det kunden forventer av oss.

– *Hva slags utbytte har dere av et elevbesøk?*

REKRUTTERING – Vi kan bli kjent med mulige lærekandidater på et tidlig tidspunkt, og ikke skremme elevene med at alt er tungt i vår bransje, da det finnes mye hjelpeutstyr, sier Ola Frøshaug, daglig leder hos E18 Lastebilservice as i Askim.

– Samtidig kan vi vise at det å være mekaniker på tunge kjøretøy, er høyteknologisk. Det er mange styresyste-

mer som skal snakke med hverandre og mekanikerne her må være dyktige på både data og mekanikk. Utbyttet er også at vi får årlige kontakter med lærerne, noe som er positivt. Men vi ønsker også at utdanningsrådgiverne kan være med for å få mere info om våre fag.

– *Tenker dere rekruttering?*

– Vi tenker alltid på rekruttering og tar imot utplasseringer fra skolene rundt her. E18 Lastebilservice as har alltid en lærling eller flere lærlinger fordi vi vil ha kontinuitet i opplæring/rekruttering, samtidig føler vi at dette er et samfunnsansvar som vi har.

Beundrende blikk på flotte motorsykler hos Spinnin Wheel.

Fra «råtne epler» til dyktige fagfolk

TRONDHEIM I løpet av det siste tiåret har skoleelever og lærlinger fått gjennomgå av bil-, bygg- og anleggsbransjen. Trenden er nå snudd på hodet ved hjelp av relasjonsbygging og øremerket tid til oppfølging med kvalifiserte instruktører.

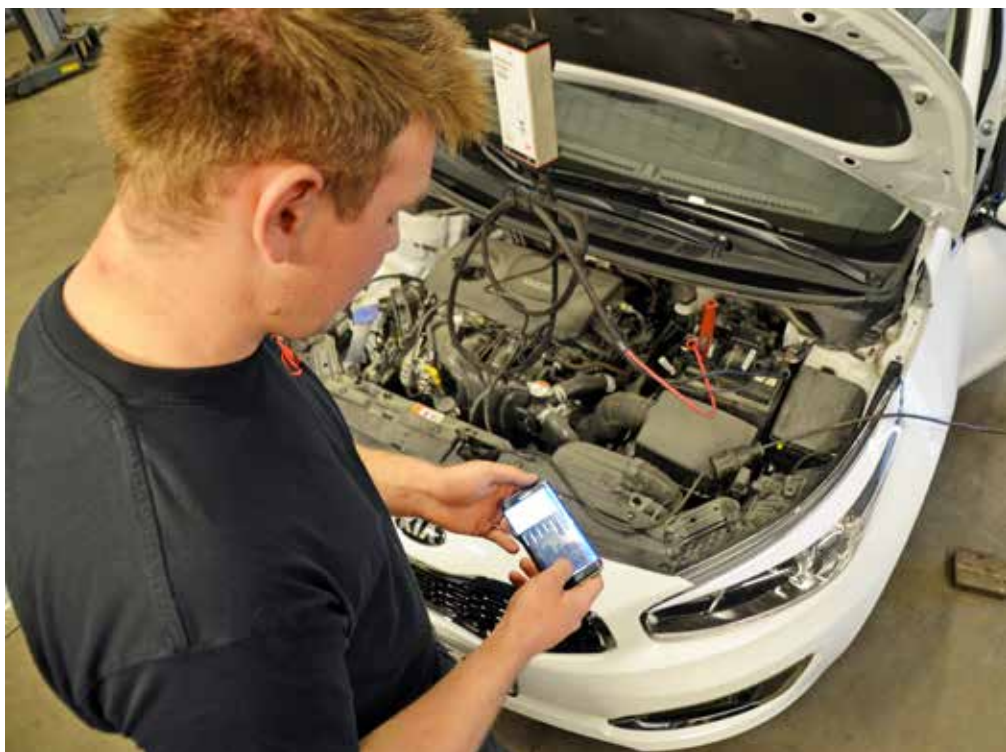
TEKST OG BILDER **STIAN MOAN FOLDE**

Ole Johan Brovold, daglig leder ved Opplæringskontoret for Bilfag AS i Trondheim, møter Yrke i verkstedet hos Kia Trondheim. Med seg har han ei svær mappe med avis- og magasin-utklipp, og drar frem sak etter sak som forteller at norske elever og lærlinger mangler både kompetanse og interesse når de skal ut i jobb.

– Det inntrykket er snudd på hodet i bilbransjen. Opplæringskontoret, skolene, bedriftene, og elevene selv har sammen bidratt til at vinden har snudd, sier han.

«EN KURV RÅTNE EPLER» I 2011 hadde Adresseavisen tittelen «Lærlingene holder ikke mål», på forsiden. En rekke sentrale aktører i flere bransjer, deriblant bilbransjen, gikk ut og hevdet at lærlingene «gir totalt blaffen, viser lite initiativ, og vet ikke hva som kreves». Videre ble det hevdet at størstedelen av skoleelever på utplassering sto med hendene i lomma. Elevene gjorde en dårlig arbeidsinnsats, og bransjen uttalte at de ytterst sjelden ønsket å tilby lærlingkontrakt.

Elevene måtte utstå tungt skyts: «Mer interessert i å sitte på søppelbøtta og se på at de andre mekanikerne jobber». «Skoleelevene som kommer på utplassering er i utgangspunktet en kurv med råtne epler, med noen få unntak. Mange av skoleelevene svinser

Hos Kia Trondheim får lærlingene egen arbeidsbukk fra dag én. Her sjekker Tarald Falander at han har gjort jobben riktig, og loggfører hele prosessen som senere gjennomgås sammen med instruktør.

bare rundt uten å gjøre noe, og lurere seg bort fra arbeidet så snart de har mulighet».

Samme år hadde en NTB-sak tittelen «Norske lærlinger kan ikke nok», og Klassekampen hadde en sak der det ble hevdet at lærlingplassene forsvant som et resultat av at bransjene ikke lenger ønsket å ta inn kunnskapsløse lærlinger. Så sent som i 2016 ble samme budskap gjentatt av to forskere ved

SINTEF i Trondheim, i et innlegg i Dagens Næringsliv, gjengitt på Gemini.no og i Anleggsmagasinet.

Servicesjef ved Kia Trondheim, Ståle Elshaug, er enig med Brovold i at ting har endret seg.

– Det er helt riktig at lærlingenes rykte har bedret seg. Vi blir ikke hjulpet med middelmådige folk, og nå ser vi at lærlingene har både kunnskap og vilje. Holdningen «å ta fagbrev for å bli

Fra venstre: Instruktør og master tekniker, Håvard Selnes; servicesjef Kia Trondheim, Ståle Elshaug; daglig leder ved Opplæringskontoret for Bilfag, Ole Johan Brovold.

ferdig med det», ser vi ikke lenger, sier Elshaug.

ØREMERKET TID TIL REFLEKSJON

Det er slutt på den tiden da lærlinger ankom bedriften uten å vite noe særlig om hvordan han eller hun skulle te seg, for så å bli kastet ut på gulvet og en tilværelse innen sjølberging. Nå følger lærlingene et nøye planlagt løp, som starter på skolen.

Opplæringskontoret fungerer som et bindemiddel mellom skole og bedrift. Hvert år tar de med seg lærlinger rundt på videregående skoler med bilfag, slik at kommende lærlinger får innblikk i hva som kreves når de ankommer en arbeidsplass.

– Ungdommene snakker samme språk, og det er mye bedre enn at vi voksne står og messer. Når elevene så skal på utplassering, har de et mye bedre grunnlag for å gjøre et godt inntrykk, og forhåpentligvis skaffe seg lærlingplass ved bedriften, sier Brovold.

Når elevene omsider er blitt lærlinger, har de en læreplan de skal følge før de skal opp til fagprøve. Til å hjelpe seg med det, har de et system de kan bruke via en app. Hver enkelt arbeidsoperasjon de utfører på en bil, loggføres i systemet, med lærlingens forklaring på

hvordan jobben ble utført, eventuelle hindringer, foto av jobben, og refleksjoner rundt resultatet.

Hver fredag morgen er det øremerket tid der lærlingen får sitte ned sammen med sin instruktør. Sistnevnte er en erfaren mekaniker, og sammen går de gjennom ukas loggføringer. Lærlingen forklarer hva han har gjort, og instruktøren velger om han vil godkjenne målet som oppnådd i læreplanen, eller om lærlingen trenger mer tid på det aktuelle arbeidet.

– Med dette verktøyet har vi og lærlingen full oversikt over målene i læreplanen. Konsekvensen av dette, er at sjansen er minimal for å stryke på fagprøven. Strykprosenten går ned, sier Brovold.

RELASJONER VIKTIG Ifølge forskning er samtaler mellom lærling og instruktør, sammen med andre HMS-tiltak, avgjørende hvorvidt lærlingen lykkes og trives på arbeidsplassen. I en masteroppgave i pedagogikk fra NTNU; «Yrkesopplæringen i spenningsfeltet mellom skole og bedrift. En kvalitativ undersøkelse av ulike aktørers opplevelse av yrkesopplæringen (2016)», konkluderer forfatter Monica Mathiassen med følgende:

«Det viser seg at sosiale relasjoner er svært viktig både for å kunne skape en relevant og helhetlig opplæring, og for å kunne gi tilpasset opplæring. Det krever derfor at utdanningssystemet etablerer arenaer hvor disse relasjo-

Tarald Falander (19) er lærling ved Kia Trondheim. Han stortrives i jobben.

nene har mulighet til å dannes, og hvor de kan opprettholdes over tid».

Gode relasjoner på arbeidsplassen kan også avdekke om lærlingen har spesielle behov som må ivaretas, ifølge Ole Johan Brovold.

Han illustrerer med et eksempel der en tenkt lærling har ADD. En rolig person, ikke hyperaktiv, men glemsk og ufokusert, med tilbøyelighet til svikt i oppmerksomhet og konsentrasjon.

– Da nytter det ikke at verkstedmesteren roper arbeidsoppgaver over gulvet. Han må vite at lærlingen har en diagnose. Økning i dårlig psykisk helse er en problematikk som må tas på alvor. For å unngå at lærlinger med slike utfordringer faller fra, er det alfa omega med gode relasjoner. Tillit til hverandre, sier Brovold.

Tarald Falander (19) er lærling i bilfag på andre året hos Kia Trondheim. Her har han og de andre lærlingene øremerket tid sammen med sin instruktør

tør hver fredag, til å gå gjennom alle arbeidsoppgavene de har utført den siste uken.

– Samtalene med instruktøren min er veldig viktige. Jeg får en dypere forståelse for jobbene jeg har utført. Sammen kan vi reflektere over hva som var feil, hvorfor feilen oppsto, og hvordan den ble utbedret. Dette skaper også et tillitsforhold mellom oss. Jeg blir trygg, og får lov til å jobbe med avanserte oppgaver som clutch og motor, sier han.

JUBILEUM Opplæringskontoret for Bilfag AS i Trondheim ble opprettet som landets første i bilfag i 1987. Mens den enkelte bedrift har ansvar for den praktiske undervisningen av sine lærlinger, er det opplæringskontoret som har det formelle ansvaret. Noen av kontorets hovedoppgaver er å administrere lærekontrakter for medlemsbedriftene, føre tilsyn med opplæring, utarbeide

og tilrettelegge i henhold til opplæringsplaner, kursing, bistå i arbeidskonflikter, arbeide for flere læreplaner i hjemfylket, og være kontaktledd mellom skole og bedrift.

I år ble Opplæringskontoret for Bilfag i Trondheim 30 år. Det ble behørig markert ved E.C Dahls Bar og kjøkken i oktober, med gjester som har hatt, og har, betydning for opplæring av lærlinger og elever opp gjennom tiden.

Hvert år ruller omtrent 130 000 nye kjøretøy ut på norske veier. Den teknologiske fremgangen er formidabel, og bransjen er stadig på utkikk etter folk som ønsker å jobbe med bil «i stedet for å sitte stille på et kontor». Bransjen mener selv at de som jobber med bil, er sikret jobb i en bransje med godt arbeidsmiljø og varierte arbeidsoppgaver.

«Bilfolk er godt skrudd sammen og får Norge til å rulle», er et ofte gjentatt mantra.

**LES YRKE
PÅ NETT >**
[utdanningsnytt.no/
yrke](http://utdanningsnytt.no/yrke)

YRKE

UTDANNINGSNYTT.NO

Foto: Shutterstock

Leder for en dag:

Fikk et nytt syn på ledelse

RYGGE/STEINKJER 18-åringen Vegard Skjesol trodde politikk var stillesittende og seriøse greier. Så ble han med landbuks- og matministeren på jobb.

TEKST HÅVARD ZEINER

Til daglig går Vegard Skjesol på Mære landbruksskole og har et stort ønske om å bli gårdbruker. Etter møtet med landbruks- og matministeren ble han imidlertid mer interessert i politikken. Foto: Håvard Zeiner.

I oktober ble rundt 30 unge med en leder på jobb. Som en av de heldige ble Vegard Skjesol trukket ut til å bli med en profilert leder på jobb. Skjesol fikk en uforglemmelig dag med landbruks- og matminister Jon Georg Dale.

Bak det hele står Ungt Entreprenørskap og Manpower Group. Det er femtende gang Leder for en dag arrangeres.

HEMMELIG Vegard Skjesol var én av mer enn 12 000 elever som drev Ungdoms- og Studentbedrift forrige skoleår. Da han fikk beskjed om at han var plukket ut til å følge en leder for en dag klarte

han å holde det hemmelig i tre uker.

– Men da det begynte å ringe fra mediene ble det vanskelig, sier han og ler.

At nettopp Skjesol ble matchet med landbruks- og matministeren er ikke så rart. Helt siden han var liten har han vært bestemt på å bli gårdbruker. I dag tar han agronomutdanning på Mære landbruksskole. Når han er ferdig vil han sannsynligvis ta over familiegården i Åsen i Levanger, også det i Nord-Trøndelag.

Skjesol sier han er spesielt opptatt av sentralisering av norsk landbruk. Det temaet rakk han imidlertid ikke

å ta opp med minister Dale i løpet av arbeidsdagen. Da Yrke snakker med Skjesol dagen etter møtet var han imidlertid svært begeistret.

– Det var en helt fantastisk dag, og det ble en helt annen dag enn jeg forventet, sier han.

Han forteller om et veldig avslappet miljø i departementet i Oslo. Det var rett og slett mye godt humør og god stemning.

POLITIKK Skjesol sier han plukket opp mange tips om lederstil. I løpet av dagen endret han også synet på politikk. Før møtet med ministeren var nemlig Skjesol klar på at politikk er et stillesittende arbeid med mye flytting av papirer.

– Du har fått et endret syn på politisk arbeid etter denne dagen?

– Det vil jeg si. Om jeg ikke ser for meg en jobb helt på toppen i rikspolitikken, kan det være aktuelt på kommunetoppen, sier Skjesol.

Det er Ungt Entreprenørskap (UE) som sørger for at Skjesol og en rekke andre ungdommer får prøve seg i en lederstilling. UE ble stiftet i 1997 og er en ideell, landsomfattende organisasjon. Sammen med utdanningssystemet, næringslivet og andre aktører jobber UE for å utvikle barn og unges kreativitet, skaperglede og tro på seg selv. Forskning viser at elever som har drevet Ungdomsbedrift skårer bedre på ferdigheter knyttet til for eksempel å ta beslutninger og vise initiativ.

Godhetstyrannen

kjemper for dem med lite makt og penger

HAMAR Karin Andersen (SV) var den representanten som tok ordet flest ganger på Stortinget i siste periode. «Jeg er ikke valgt inn for å holde kjeft», er hennes kommentar. Nå gyver hun løs på fire nye år, og det blir ikke stille.

TEKST OG BILDE **KARI KLØVSTAD**

Det er som om ordene bobler i Karin Andersen (64). Hun har så mye hun vil ta tak i. For sitt engasjement for de svakeste har hun fått anerkjennelser som Pøbelprisen og Årets Fattigmann.

– Det er strålende at folk klarer seg godt og bygger opp egne bedrifter. Men de trenger ikke meg. Jeg kjemper for dem med lite makt og penger, og de er like mye verd her i samfunnet, sier Karin Andersen. Nå er hun eldste kvinne på Stortinget, men veien dit har ikke gått på politikkenes røde løper. Det er også derfor den tidligere barnehageassistenten er så opptatt av at yrkesfagene må styrkes.

– Vi trenger flere fagarbeidere enn masterstudenter i fremtiden. Helse og omsorg kommer til å ha voldsomt behov for folk framover, og vi må få opp tallet på læreplasser innen mange yrker, sier hedmarkingen.

Dette kommer vi tilbake til, men først en kikk tilbake.

VANTRIVDES PÅ BLINDERN Da Karin var lite jenta hjemme i Eidskog, på grensen til Sverige, ville hun bli bondekjerring. Men det slo hun fra seg før det dukket opp noen odelsgutt bak en travhest.

– Jeg har vokst opp i to bevegelser, sier stortingsrepresentanten, men det var lite halleluja å snakke om.

Moren var aktiv i Norske Kvinners Sanitetsforening, som i alle år har jobbet for kvinners helse og levekår. Faren var medlem av Skog og Land, en organisasjon som sto sterkt på de kanter.

– For meg ble dette en lærdom om at du må organisere deg for å kunne gjøre samfunnet bedre, sier Karin Andersen.

Selv begynte hun på gymnasiet i Kongsvinger, og derfra gikk turen til Oslo for å studere psykologi.

– Året på Blindern var det verste i mitt liv. Jeg var klin alene og vantrivdes noe fryktelig. Jeg kom fra den gamle skolen der du hadde lekser og ble sett og hørt. På universitetet satt det 150 personer i en forelesningssal. Du fikk ingen tilbakemeldinger, og det var ikke lov å stille spørsmål. Hadde jeg dauet ute på plassen der, ville folk ha tråkket over meg i tre uker, oppsummerer Karin Andersen, noe galgenhumoristisk.

TIDLIG MOR Livet tok en helt annen vending. Karin ble mor som 20-åring, og to år senere kom sønn nummer to.

– Det ble forventet at jeg skulle være hjemme og det fantes ikke barnehageplass. Vi bodde på Vålerenga og jeg forhørte meg om en liten vaskejobb i en butikk i nabolaget. «Får De lov av

deres mann da, fru Andersen?», var spørsmålet jeg fikk av innehaveren.

Karin Andersen var opptatt av likestilling og ønsket å ta utdanning, men med to små barn var det ikke så enkelt. Familien flyttet til Kongsvinger, og mor i huset var dagmamma en periode før hun fikk jobb som assistent i barnehage. Den hadde hun i 17 år, og det var i denne tiden politikerens så dagens lys.

HAR LÆRT MEST I BARNEHAGE For Karin ble det viktig å engasjere seg i fagforeningsarbeid. Dette førte også til at hun ble spurt om å stå et stykke nede på SVs liste til kommunestyre, og hun måtte skynde seg å melde seg inn i partiet. Overraskelsen ble stor da resultatet var klart. Velgerne hadde brukt pennen, og Karin var inne på sikker plass.

– Det jeg har lært mest av her i livet er å jobbe i barnehage. Der kommer du så nært innpå manges liv, sier kvinnen, som også er blitt kalt godhetstyrann.

Karin Andersen er i dag 64 år og har fire barnebarn. Før høstens valg kom spørsmålet om det ikke var på tide å pensjonere seg.

– Jeg har god kontakt med barnebarne mine, og det som er enda viktigere er den verdenen jeg etterlater til dem.

YRKE-profilen:

HVEM: Karin Andersen

ALDER: 64 år

STILLING: Stortingsrepresentant for SV. Nå har hun startet på sin femte periode. Tidligere barnehageassistent i mange år.

UTDANNING: Naturfaglinjen på Kongsvinger gymnas (i dag Øvrebyen videregående skole). Et år på psykologi.

LESTE SIST: «To søstre» av Åsne Seierstad, om to søstre fra Bærum som sluttet seg til IS i Syria

HØRER HELST PÅ: Alt fra pop til opera, men ikke atonal musikk

FAVORITTFILM: Den amerikanske filmen «Sensommer» fra 1981

BRENNER FOR: Å få folk ut av avmakt

HOBBY: Stelle med blomstene i hagen

Vi må ta tak i klimaproblemene, og få ryddet opp i konfliktene mellom folk. Det må være mulig å leve sammen, selv om vi kommer fra forskjellige land, uten å hate hverandre.

FLAKS OG UFLAKS – Jeg hæler ikke moralisme, sier Karin Andersen, med ettertrykk, og temperaturen stiger. Hun sikter til utsagn som at folk på skyggesiden kan takke seg selv for situasjonen de er havnet i.

– Livet går i kast, og takraset kan komme. Den ene dagen smiler livet, og den neste kan du være syk, skilt og arbeidsledig. Da skal du ha flaks med de folkene du har rundt deg.

Karin har kjent realitetene på kroppen, for selv om hun verken har røkt eller drukket, ble hun syk for noen år siden.

– Jeg er også veldig imponert over alle aleneforeldrene som klarer seg. Jeg trengte hele familien min da jeg ble skilt, selv om jeg jobbet i barnehage.

Vi som fellesskap må bistå folk. Det må ikke bli så pinlig og flaut og gå på NAV at folk lar være. Vi må strekke ut en hånd før de blir knust.

SV-politikeren fnysrer når noen sier at det går i arv å gå på sosialhjelp.

– Nei, det er problemene som går i arv, og det er dem vi må gjøre noe med!

HØYERE LÆRLINGTILSKUDD Karin Andersen har i mange år vært fagpolitiker, og fra sin plass på Stortinget er hun opptatt av å få opp antallet læreplasser. Innen en del yrker er det kommunene som kan bidra.

– Mange av lærlingene i offentlig sektor står ikke for samme verdiskapningen, som for eksempel dem som har plass i en privat håndverksbedrift. Da mener jeg det beste er å øke lærlingtilskuddet så det blir plass til det antallet som trengs. Vi må huske at lærlingene også har behov for god oppfølging, sier Karin Andersen.

Hun hører stadig politikere rundt

henne si at fagarbeidere er viktige, men hun vet ikke helt om hun tror på dem.

Flere skandaler har vært avslørt innen offentlig sektor, og det er bare å nevne stikkord som søppel, renhold eller svarte penger.

– Arbeidsmarkedet har et stort innslag av utenlandsk arbeidskraft som staten har leid inn for en billig penge. Vi må være villige til å betale for ærlig arbeid. Skal du bli fagarbeider her i landet, må du også ha mulighet til å forsørge deg.

Karin Andersen mener at skal barna og barnebarna våre seriøst vurdere å velge yrkesfag, må vi snakke det opp og respektere jobbene.

– Og hovedregelen i arbeidslivet må være fast ansettelse. Privatisering ødelegger for hele fagopplæringen. Nå er det sosial dumping langt inn i omsorgssektoren, sier Karin Andersen.

I forrige stortingsperiode tok hun turen opp til talerstolen 107 ganger. Det blir neppe mindre mosjon og klare utspill i de neste fire årene.

Sámi joatkkaskuvla Kárásjogas / **YRKE besøker:** Samisk videregående skole, Karasjok

STED: Karasjok i Finnmark

STØRRELSE: 176 elever, hvorav 39 som tar samisk som fjernundervisning. 29 av disse er elever i grunnskolen, 10 er elever i videregående skole. Fem elever tar norsk for fremmedspråklige. Tre tar norsk for flyktninger. 39 lærere med lærerkompe-

tanse, fire lærere har PPU stipend, mens to tar master i samisk, en tar master i engelsk, en tar master i dokumentasjonsvitenskap og en tar master i skoleledelse.

UTDANNINGSTILBUD: Både studiespesialisering, yrkesfag og fjernundervisning i samisk.

YRKESFAGLIG TILBUD:

- Helse- og oppvekstfag: vg1 helse og oppvekst, vg2 helsearbeiderfaget, vg2 ambulansefag
- Bygg- og anleggsteknikk: vg1 bygg- og anleggsteknikk, vg2 byggteknikk (Det alterneres mellom vg1 og

vg2, høsten 2016 startet vg1, så dette året tilbys vg2 byggteknikk.)

- Teknikk og industriell produksjon: vg1 Teknikk og industriell produksjon. Neste skoleår tilbys vg2
- Påbygning til generell studiekompetanse

Tøffe jenter. Læreren Saia Stuong bokdebuterer på nordsamisk nå rett før jul. Her omkranset av fire av skolens tøffe jenter.

Der samisk er nøkkelordet

KARASJOK En Oslo-jente er på skolen for å ta tilbake det samiske språket. Familien hennes ble fornorsket generasjoner tilbake. For de fleste elevene dreier det seg om å lære på morsmålet. Mens rektor lurar på om skolen er samisk nok.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

– En samisk skole er ikke bare å over-sette en norsk skole til samisk, sier rektor Synnøve Solbakken-Härkönen.

– Det må handle om at vi tar tak i de samiske verdiene, at vi får dem inn i lærebøkene. Det må handle om at vi tar tak i de samiske verdiene, at vi får dem inn i lærebøkene. For å samifi-sere skolen og fagene må vi forankre opplæringen i samisk språk, kultur og samfunnsliv. Da bygger faginnholdet på det samiske, og formidles elevene på samisk, utdyper hun.

Vi skal komme nærmere tilbake til dette. Vi skal også komme tilbake til 19-åringen fra Oslo som tar samisk via fjernundervisning i likhet med flere andre som er elever ved skolen.

De langt fleste er nemlig fulltidsele-ver. Som skal bli ambulansarbeidere, helsefagarbeidere, tømrere, industriar-beidere og mye annet.

Felles er imidlertid at her har alle elevene samisk på timeplanen. Selv om ikke alle lærerne er samisktalende.

TO GANGER - DA SITTE DET Under-visningsspråket er nemlig både samisk og norsk. Men med en elevgruppe hvor flesteparten har samisk som førstespråk, og en lærergruppe hvor 75 prosent er

samisktalende, foregår svært mye på nordsamisk. Hvis det er elever i rommet eller lærere som ikke behersker samisk, så er den uskreve regelen at menings-innholdet da skal gjengis på norsk.

– Her blir setninger ofte gjengitt på begge språk. Vi pleier å se det litt det som at da får i hvert fall alle det med seg, sier Inger Lisbeth Persen, inspek-tør 2 ved skolen.

– Svært mange av oss får det jo med oss to ganger. Så da går det vel inn, sier hun og ler litt.

Alle elever skal ha samisk, enten det dreier seg om bare to timer i uken, eller at samisk er førstespråket og at mest mulig av undervisning foregår på samisk.

– Samisk kultur går som en rød tråd gjennom all undervisning, sier rektor Synnøve Solbakken-Härkönen.

REELT – Men hva ligger det i det? Blir det bare som innhold i en festtale?

– Nei, nei, langt mer enn det, frem-holder både rektoren, og Persen (inspek-tør 2) og Trygve Guttorm, inspektør 1.

– Våre elever skal vite noe mer om det samiske enn andre elever. For

eksempel skal byggfagelever kjenne samiske byggetradisjoner, ikke bare kjenne, de skal også bruke dem også aktivt. Her bygger vi gjerne etter sa-misk skikk. På helse- og oppvekstfag skal elevene kunne kommunisere med for eksempel eldre pasienter på samisk. Eller i hvert fall kunne noen få ord, som fungerer som en døråpner, til for eksempel eldre som er demente og som nå bare husker det samiske, sier de tre.

Innholdet er derfor helt reelt, sier de tre skolelederne.

Målsettingen er at elevene skal kjenne til to språk og få hjelp til å bygge opp egen samisk identitet.

– Være stolt av den de er. Få hjelp til å få en identitet som er trygg og stolt,

Flere tøffe damer. Inspektør 1. Inger Lisbeth Persen og rektor Synnøve Solbakken-Härkönen.

► I skolens bibliotek er en vegg med fotografier tatt i forbindelse med feiringen av 6. februar, den samiske festdagen.

▲ Disse tre jentene tar samisk som fjernundervisning. Fra venstre Julianne Tysse Mjelde, Julie Helgesen Aarsland og Henriette Bersaas Johansen.

◀ Inngangspartiet er formet som en lavvo.

det kan være vanskelig nok i en tid hvor for eksempel underholdningsbransjen harselerer over det som er annerledes, som for eksempel det samiske, sier Inger Lisbeth Persen.

ÅPEN Det er noen minusgrader ute, og snøen omgir skolen slik at det virker lysere enn det egentlig er. Vi er på full fart inn i mørketida. Men inne er det en trivelig stemning. Det første rommet du kommer inn i på skolen, er bygd som en lys lavvo med vinduer i taket.

Det er en liten skole. Oversiktlig, er et annet ord.

– God miljø, beskriver skoleledelsen det som.

– Vi har lavt fravær, og enda lavere fravær har vi hatt etter fraværsgrensen, sier Inger Lisbeth Persen.

– Veldig høy gjennomføringsprosent og svært lavt frafall, sier rektor Synnøve Solbakken-Härkönen.

Hun viser gjerne tall for å underbygge påstanden.

I skoleåret 2016/17 var gjennomføringsprosenten 89,1 prosent blant helkurselever og 85,6 prosent dersom også delkurselevne tas inn i tallene. I

skoleåret var det 15 elever på heltidskurs som sluttet, sju av disse sluttet før 1. oktober i høstterminen.

STATLIG SKOLE Det snakkes mye både om heltidselever og deltidselever på den samiske videregående skolen i Karasjok. Årsaken er at skolen tar imot elever i undervisning i samisk fra hele Norge. Både elever fra grunnskolen og fra videregående får fjernundervisning her. Det finnes bare to videregående samiske skoler i Norge, det er denne i Karasjok, og Samisk videregående og reindriftsskole (Sami joatkkaskuvla ja boazodoalloskuvla) i Kautokeino. Begge disse skolene er drevet av staten. Det vil si det er Kunnskapsdepartementet som er skoleeier, og ikke Finnmark fylkeskommune.

– Hva innebærer det?

– Det innebærer at vi er en landsdekkende skole og tar opp elever fra hele landet. Det innebærer også at vi sammen med den videregående skolen i Kautokeino har ansvaret for fjernundervisning i samisk til alle elever i hele Norge, både i videregående skole og grunnskolen. Vi har også et eget styre,

og skoleeier sitter i Oslo. Vi arbeider for å bli akkreditert som urfolksskole, og forbereder et framlegg om dette til internasjonal utdanningskonferanse i Kautokeino i 2018. En utfordring ved at vi er statlig er at våre tilbud ikke kommer opp som alternativer på VIGO i alle fylker. Dermed er det en del som ikke finner oss, det er en utfordring, sier rektor.

FJERNUNDERVISNING Men svært mange både finner og vet om skolen. I Karasjok går det hvert skoleår med store ressurser til fjernundervisning.

Da Yrke besøkte skolen var tre jenter fra forskjellige videregående skoler, på en ukes opphold i Karasjok.

En av dem er Julie Helgesen Aarsland (19), til daglig elev ved Hellerud videregående i Oslo. Den andre er Julianne Tysse Mjelde (17) som går på Framnes kristne videregående skule i Hardanger og den tredje er Henriette Bersaas Johansen (18), elev ved Molde videregående skole.

Alle tre har samiske røtter og vil gjerne lære mer både om samisk språk og kultur.

Da Yrke besøker skolen arbeider elevene med temaet «språk er makt». Her lager flere elever en video om ulike koder i de samiske koftene, måten betlet i livet pyntes på betyr en ting i Karasjok, en annen i Kautokeino. Det er stor stemning på skolen da elevene illuderer hvor vanskelig det kan være å forstå hverandres koder på fest.

De tre jentene har forskjellig bakgrunn i samisk.

– Mine oldeforeldre er fra Alta, det er min pappa som har samisk bakgrunn. Jeg hadde samisk på barne-skolen, fra tredje klasse, det hadde også søstrene mine. Men jeg sluttet med det i sjette klasse, all undervisning foregikk på Skype og det ble for slitsomt, sier hun. Da hun begynte på videregående ville imidlertid Julianne ta opp igjen det samiske.

– Mamma støttet meg, og i fjor forsøkte jeg å ta det som privatist. Det gikk ikke, men nå får jeg fjernundervisning her. Jeg tar det som fremmedspråk, i stedet for fransk eller tysk eller spansk, sier hun.

TAR SAMISK TILBAKE Julie tar en annen variant. Hun har valgt det som fremmedspråk 2, da trenger hun ikke ta nynorsk.

– Min familie har sjøsamisk bakgrunn, bestemor er fra Seiland utenfor Alta. For meg har det vært viktig å ta tilbake språket. Min familie har helt mistet språket i fornorskingsprosessen. Den siste som snakket samisk

var min oldemor. Jeg vil revitalisere språket i familien, sier hun.

– *Du bor i Oslo, føler du deg samisk?*

– Ja, jeg anser meg som same. Det er et vanskelig spørsmål, men jeg har alltid vært interessert i det samiske. Jeg har snakket en del med bestemor om dette, sier hun.

For Julie og de to andre jentene har det vært meningsfylt å komme til Karasjok og få delta i skolehverdagen en uke. Et opphold som har gitt mersmak og enda mer interesse for det samiske språket.

For Henriette har det vært viktig å lære seg mer samisk blant annet for å snakke med slekta som bor i Karasjok.

– Jeg begynte med samisk opplæring i vg2, jeg kan ikke så veldig mye ennå, men i hvert fall litt, nok til å forstå noe av det slekta sier, forteller hun.

SPRÅK ER MAKT Et annet sted på skolen akkurat nå, og helt i tråd med det de tre fjernelevne snakker om: Språk er makt. Vi er på besøk i en prosjektgruppe. Tema er «språk er makt». En gruppe elever arbeider med å lage en film om forskjellige koder knyttet til

koftene fra Karasjok og Kautokeino. Mens knapper i beltet på kofta betyr en ting på den ene kofta, betyr det noe annet på den andre. Forvirrende for dem som er single.

Blant andre er elevene Anna Nedrejord på vg1 helsefag og Tia Farvelund, også vg1 helsefag, i full gang med å lage filmen.

Det kobles opp mot skolens særpreg, det samiske. Alle elevene må bidra, arbeidet skjer i grupper. Det hele skal fremføres fredag.

Borte på et av verkstedene er en gjeng gutter fra vg2 byggteknikk. De skal presentere sitt prosjekt, et stort skilt de har sveiset, der det står «Giella lea fábm», altså «språk er makt».

SAMISKE FLAGGET Skiltet er laget i fargene fra det samiske flagget. Tre av guttene står foran og viser hvordan prosessen har gått for seg. Nå er språket samisk, for i denne klassen er alle elevene samisktalende. Når de skal legge det frem for hele skolen, er de imidlertid klar over at de må tolke hovedessensen i det de beskriver, også til norsk.

▲ Disse guttene på byggfag Mathias Kalstad, Jovanna Ivvar Guttorm og Nils Mikkell Utsi skal bli tømrere. Nå har de presentasjon om hvordan de har laget skiltet «Giella Le Få» - altså «Språk er makt». Her sammen med flaglærer Svein-Kristian Anti.

► Denne gjengen skal bli ambulansefagarbeidere. Fra venstre: Daniel Gakko fra Tana, John Martin Tvede fra Grimstad, Elin Fadnes fra Odda, Kristine Evensen fra Hammerfest, Simen Lunde fra Trondheim og Ruben Tangstad Nilsen fra Alta.

– Sann er det på denne skolen. Først sies det på samisk, så på norsk. Det er greit det, sier Mathias Kalstad fra Karasjok.

Han sier alle i klassen er fra Karasjok.

Kalstad vil bli snekker, han regner med å bli i bygda, men mener det i tillegg til å beherske samisk også er viktig å lære seg en del byggetrykk på engelsk, fordi så mye foregår på engelsk i bransjen.

Jovanna Ivar Guttorm skal bli tømrer. Også han er elev på vg2 byggfag. – Jeg har slektninger som har firma, så jeg får skaffet meg jobb her. Men for å få jobb er det nok viktig for en del å reise ut av Karasjok, det er stor pågang på snekkerjobbene, sier han.

Lærer i klassen er blant andre Svein-Kristian Anti, også fra Karasjok.

– Jeg begynte i høst, det er flinke gutter med mye energi, sier Anti som fortsatt jobber som tømrer og mener det er viktig å ha et bein innenfor i bransjen.

– Er en slik uke med fokus på samisk språk viktig for kommende tømrere?

– Ja, det mener jeg. Det er viktig å bevare det nordsamiske språket. Det

er et truet språk. Det er synd vi ikke har flere læremidler på samisk, sier han.

AMBULANSEFAG I byggklassen er imidlertid alle samisktalende. Derfor foregår veldig mye av undervisningen på samisk, også snakket i verkstedet går på samisk, forteller lærerne.

Litt lenger bort holder ambulansefagelevne til. Her er det veldig få som har samisk som førstespråk. Men i likhet med alle de andre elevene, også for dem står samisk ukentlig på timeplanen. Her finner vi elevene Kristine Evensen fra Hammerfest, Elin Fadnes fra Odda, Simen Lunde fra Trondheim, Ruben Tangstad Nilsen fra Alta, Daniel Gakko fra Tana, John Martin Tvede fra Grimstad og Phillip Johnsen fra Lakselv. I tillegg er Ann Lovise Aronsen fra Skoganvarre som går helsefagarbeider sammen med ambulansgjengen i prosjektuka.

– Vi har oppløst timeplan, forklarer elevene.

– Hvorfor er språk makt, er det virkelig det?

– Fordi man kommer langt med språk. Fordi det er med og endrer våre

oppfatninger av ting når vi har kjennskap til et språk, sier John Martin Tvede.

SYKT VANSKELIG Han kunne ikke noe samisk da han begynte på skolen i Karasjok. Men han kom inn på ambulansefag, og valgte å reise til indre Finnmark.

En annen som ikke kunne samisk var Elin Fadnes.

– Sykt vanskelig, beskriver hun samisk som.

– Jeg trodde det var nesten likt norsk. Men det er det jo ikke, sier hun.

Vestlendingen er imidlertid rask til å si at samisk er nyttig, spesielt i Karasjok.

– Det er kjekt å lære det, og viktig å kunne hvis du skal jobbe i ambulansetjenesten her. Det er viktig å kunne noe samisk og å forstå mest mulig når du har med pasienter å gjøre, sier hun.

Alle elevene understreker hvor viktig samisk er når de er i praksis. Men lett, er det ingen som beskriver samisk som. For eksempel er det viktig å kunne ord om ulike kroppsdelar og sykdommer for at det ikke skal bli misforståelser. Slik sett blir språk enten makt eller avmakt.

HAMBURGERPRINSESSA At språk er makt, er selvsagt noe Saia Stuong fra Karasjok vet. Hun er lærer på skolen. Og nå rett før jul debuterte hun også som romanforfatter, med romanen «Hamburgerprinsessa».

Boka handler om Máren, 17 år som er elev på videregående. Hun har det litt tøft hjemme, hun bor alene sammen med en alkoholisert mor. Samtidig er hun forelsket i skolens casanova.

– Men han ser selvsagt ikke henne. Men så endelig så skjer det noe, jeg vil ikke si mer her, men hun opplever kjærlighet, sier Saia Stuong til Yrke.

Hun er klokkeklar når hun forteller om noe av bakgrunnen til at hun har valgt å skrive denne boka som hun håper er både spennende og underholdende, på nordsamisk.

– Det finnes altfor lite skjønnlitteratur på samisk. Elevene har for få bøker å velge mellom. For meg var det helt naturlig å skrive boka på samisk, sier hun, og forteller at hun har fått gode tilbakemeldinger fra elevene som har lest den.

Boka er ute på Davvi girji forlag.

YRKE BESØKER: SAMISK VIDEREGÅENDE SKOLE, KARASJOK

◀◀ Læreren Saia Stuong er bokaktuell.

◀ Det oser røyk på TIP.

▼ De to lærerne Roy Tommy Fagerheim og Olav Sara Nikkinen sammen med elever i verkstedet på TIP.

NORSKTALENDE En som foreløpig ikke kan lese sin kollegas roman fullt ut på originalspråket, er læreren Jan Arne Næss fra Hammerfest. Han har undervist i Karasjok i 17 år. Nå tar han 15 studiepoeng i samisk på høyskolen i Kautokeino, studiet foregår i Karasjok.

– Det har gitt mersmak, jeg går sammen med dyktige folk og jeg vil gjerne fortsette etter jul. Det har gått greit å være lærer her og bare snakket norsk, fordi dette er en skole som er flinke til å bruke begge språk. Men nå følte jeg selv et behov for å lære mer, sier han.

Læreren Arne Næss har undervist i Karasjok i 17 år. Nå har han bestemt seg for å lære seg samisk.

DET OSER Nede på TIP oser det. Elevene, gutter, sveiser. Her går det for det meste utelukkende på samisk. Alle snakker samisk og er det noe noen en sjelden gang ikke forstår, oversettes det til norsk. I klasserommet brukes både norsk og samisk som undervisningsspråk, men mest samisk. Men også her er mange av lærebøkene er imidlertid på norsk.

Tor Kristian Samuel Solbakken smiler når Yrke spør om han trives best i klasserommet eller på verkstedet.

– Verkstedet er himmelrike, sier han.

– Jeg har alltid skrudd siden jeg var liten gutt. Alt som er mulig å skru har jeg skrudd på. Teoretiske fag, nei det er ikke for meg.

Olav Sara Nikkinen er sveiseinspektør og har tidligere arbeidet i offshoresektoren. Nå er han faglærer på TIP. Sammen med Roy Tommy Fagerheim som også er faglærer, viser han rundt. Begge snakker om hvor viktig det er å lære rett verkstedsterminologi. Men samtidig så trives elevene med å kunne bruke morsmålet mest mulig.

– Vi bryr oss om elevene. Vi har

▲ Skolen satser stort på elevbedrift. Her er lederne av de to bedriftene på helse og oppvekstfag, Anna Nedrejord og Sáve Guttorm Eriksen omkranset av klassestyrer Liss Utsi.

► Elevene som skal bli helsefagarbeidere øver på omsorgssituasjon. Her er det Ann Lovise Aronsen fra Skoganvarre som får pleie av Phillip Johnsen fra Lakselv.

►► En rektor og noen av hennes lærere på tampen på en lang arbeidsdag.

veldig lite fravær. Og ikke en eneste en har sluttet i denne klassen, sier de.

– Men hvordan er det med jobbmuligheter?

– Nei, vi skulle gjerne hatt mer industri. For å få jobb og lære plass må nok elevene være villige til å flytte litt på seg, sier lærerne.

ELEVBEDRIFT Noen som arbeider allerede mens skoleåret pågår, er helsefagelevne som har elevbedrift.

Anna Nedrejord (elev på vg1 helse) leder den ene ungdomsbedriften, den heter Eallin illuUB (Livsglede) og målet er å gi livsglede til eldre i Karasjok.

– Vi har funnet ut at det er altfor lite tilbud til eldre i bygda. Nå tilbyr vi bingo og trimturer og andre lavterskeltilbud, forteller Nedrejord sammen med klassestyrer og faglærer Liss Utsi.

Anna Nedrejord mener det er veldig interessant å jobbe med eldre. Hun skal ta ambulansearbeider neste år. Akkurat nå er elevbedriften veldig viktig. Den må avvikles i juni og elevene kan maksimalt tjene 120.000 kroner. Men jobbingen gir godt innblikk i både det å jobbe selvstendig, og det å arbeide

med eldre. Pengene elevene tjener, skal gå til at hele klassen drar på besøk til et norsk sykehjem i Alicante i Spania

MULIG PRAKSISPLASS – Det er viktig for oss å knytte til oss et slikt sykehjem. Det kan kanskje bli et fremtidig praksissted, sier Liss Utsi.

Den andre ungdomsbedriften arbeider med barn og unge, og heter Eallin illu nuoraide UB (Livsglede for ungdom). Her er eleven Sáve Guttorm Eriksen leder.

– Vi har blant annet arrangert hallooweenparty for barn, og skal arrangere et juleverksted, sier lederen. Snart skal også de to jentene som leder elevbedriftene sine på kurset «Jenter og ledelse», en erfaring klassestyrer er sikker på at blir veldig viktig å ta med seg.

OGSÅ VIKTIG To dager i Karasjok går raskt. For Yrke avsluttes det med at lærerne har sitt seminar i forbindelse med prosjektuka «Språk er makt». Her foregår alt på samisk, en tolk sitter i naborommet og tolker til norsk så det er mulig å forstå det som sies via en øreplugg.

Rektor Synnøve Solbakken-Härkönen strekker debatten i en prinsipiell retning, er den samiske skolen i Karasjok en samisk skole, eller er den bare oversatt fra norsk til samisk? Vi er tilbake til det med festtaler.

– Er det slik at våre naturfagbøker omhandler de samiske verdiene og vårt sett å se forholdet mellom natur og menneske? Eller er det bare slik at vi har oversatt bøkene til samisk, spør rektor.

ADOPTERER – Hvis vi adopterer de norske modellene, utvikler vi ikke da en helt annen kultur. Er vi ikke da med på å fornorske oss selv, spør hun lærerflokket.

Debatten går, både om samisk egenart som ikke er med i diverse lærebøker og om mangelen på faglitteratur på samisk. Flere snakker om hvor bra samarbeidet med Davvi girji forlag er, og hvor viktig det er med flere lærebøker på samisk.

Det er sent da lærernes seminar er ferdig.

– Er det nok tid til å ta innover seg at dere en av Norges to samiske videregående skoler?

– Ja, vi må ta oss tid til det mest grunnleggende ved det å drive en samisk videregående skole. Men jeg må si at den byråkratiseringen vi nå

ser av skolen, med krav til rapporter, planer og avviksmeldinger, det tar store ressurser. Byråkratiseringen og kravene til dokumentasjon i skolen,

er bekymringsfullt for kreativiteten, sier hun.

– Og det må du gjerne sitere meg på!

ØNSKER DU Å ANNONSERE I YRKE?

YRKE kommer ut fire ganger i året og er det eneste fagbladet i Norge med fokus på yrkesopplæring, aktuelle og utdypende intervjuer, reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og andre opplæringsinstitusjoner.

Målgruppen er yrkesfaglærere, rådgivere, sosiallærere, opplæringskontorer, lærebedrifter og andre med interesse for yrkesopplæring.

Ta kontakt for et uforpliktende tilbud!

Ann-Kristin Valby
kikki@salgsfabrikken.no
Telefon 901 19 121

NÅ UT TIL
11.000
LESERE!
GODKJENT OPPLAG:
11.142
(FMK 2017)

utdanningsnytt.no/diverse/annonseinformasjon

Sju elever – en lærer – et helt år

OSLO En avgangsklasse på en videregående skole. Sju elever. Men ikke minst en lærer. Som journalisten og forfatteren Marte Spurkland fulgte ett helt skoleår. Det ble det bok av.

TEKST OG BILDER **WENCHE SCHJØNBERG**

Arbeidstittelen var «Norge 18 år». Den endelige boka heter «Klassen». Og er allerede nominert til Brageprisen 2017 for beste sakprosa.

– Jeg ble så glad for nominasjonen. Å bli nominert er i seg selv en ære, sier Marte Spurkland til Yrke.

Før hun igjen går over til å snakke om de boka virkelig dreier seg om, altså ungdommene:

– Men ikke minst var det deilig å fortelle om nominasjonen til dem. De har jo sagt det til meg, flere ganger: «Men tror du at noen bryr seg om det vi forteller?». «Ja», har jeg svart da. «Jeg tror da det». Men jeg har jo ikke visst det på ordentlig. Nå kan jeg si til dem at det sitter noen inne i Oslo og mener at deres historie er blant de fire viktigste saksprosa-historiene i Norge i år. Det betyr noe, sier Marte Spurkland.

NORGE 18 ÅR Ungdommene det dreier seg om er sju i tallet, som alle har latt forfatter og journalist Marte Spurkland følge seg i ett helt skoleår. Alle var de elever på den videregående skolen som ligger omtrent en time unna Oslo, ikke så langt i luftlinje, men likevel milevis unna eliten eller «generasjon prestasjon», for å bruke et annet begrep, kjent fra blant annet avisoverskriftene.

«Elevene i Anettes klasserom er ikke den typen elever som har fått mest oppmerksomhet de siste årene. Media forteller om *generasjon prestasjon*, om ungdommene som leser til de blør neseblod, som driver seg selv til psykisk smerte i strevet etter toppkarakterer. Om ambisiøse og beskyttende foreldre som tyr til ekstreme virkemidler for å tilrettelegge for barna sine, som feier vanskelighetene deres unna og bærer dem frem. Om ungdommer som har levd så friksjonsfritt at de sliter med å takle motgang når den før eller senere kommer. Anettes elever befinner seg langt unna den virkeligheten.»

(Utdrag fra boka, alle utdrag gjengitt med tillatelse av forfatteren.)

– Jeg er opptatt av de store historiene, derfor arbeidstittelen «Norge 18 år». Hvem er vi om noen år? Da mener jeg det er riktig å se på dem som er 18 år nå, det er denne oppvoksende generasjonen som innehar nøkkelposisjonene om noen år, som er ute i arbeidslivet da. Men det var vanskelig å finne en gruppe som var helt representativt for 18-åringene, derfor ble ikke det tittelen, sier hun.

Likevel var det viktig for henne å finne en skole som var mest mulig representativ, mest mulig på snittet.

– På en kvalitetsmåling som nylig ble gjennomført, havnet

denne skolen nesten akkurat på snittet. Den har litt høyere andel minoritetselever enn snittet, men er ellers en ganske typisk videregående skole, med helt normale problemstillinger. Det var også rektor ved skolen opptatt av å få fram, da jeg startet arbeidet med boka, sier Spurkland.

VIRKELIGHETENS SKAM Men selv om skolen er nesten snittet, så var det først og fremst læreren som åpnet døra til skoleverden for Spurkland.

I «Klassen» møter vi henne som «Anette» som reiser fra hagebyen ut til ungdommene på «bygda» hver dag. Med en omsorg, beskrevet helt ned på tekstmeldingsnivå, er hun åpen for å ta seg av klassen sin – elevene sine – nær sagt alle døgnet våkne timer.

Men vi møter også en sliten lærer, som lurte på om dette er noe hun orker fortsette med. Som tok videreutdanning etter 18 år som ungdomsskolelærer.

«Tenkte noe sånt som at på videregående skole ville hun kunne jobbe mindre med adferd og mer med faglig innhold.

Men så er det nesten motsatt, sier hun. Elevene jeg har på videregående virker nesten mer alene i livet enn de yngre elevene. Innimellom blir jeg skremt over hvor tett innpå dem jeg kommer. Hvor raskt jeg blir det første mennesket de snakker med om gleder og bekymringer.»

(Utdrag fra boka.)

På bakgrunn av bortimot 90 intervjuer, gjennomført gjennom et helt skoleår, bringer Spurkland oss tett både på elever og lærere. Selv ser Marte Spurkland helt klart parallellen til den populære TV-serien «Skam».

– Jeg synes «Skam» er fantastisk. Men dette er virkelighetens «Skam». Og jeg har kjent «Anette» i mange år. Så dette har levd lenger på idéplanet enn TV-serien, sier hun.

For prosjektet var det avgjørende at boka kom ut i år. Spurkland har fulgt klassen skoleåret 2016/17.

– Da var det veldig viktig for meg at boka kom ut samme året som de gikk ut av skolen. Det ble mest mulig autentisk, sier hun.

INGEN NAVN Vi møter Marte Spurkland som nå er i gang med TV-produksjon for TV 2, på en kaffebar i Oslo. Vi er noen mil unna skolen som Spurkland er klokkeklar på at hun ikke vil identifisere.

– *Hvorfor er det så viktig for deg å anonymisere?*

– Jeg måtte det, fordi ungdommene deler virkelig alt. Eller det vil si, de har selv fått lov til å bestemme hvor mye de vil dele, for meg var det viktig at de selv fikk definere rommet. Noen har vært bevisste og sensurert bort en del allerede i samtale med meg. Andre har fortalt mye og så sagt «dette skal ikke med i boka». Andre igjen har lagt alt på bordet, og ikke bare om seg selv, men også om andre rundt seg. Det har ikke vært lett eller mulig å innhente tilsvaret fra alle de forteller om. Når man ikke kan gjøre den jobben ordentlig, så må det anonymiseres. Det skal ikke være mulig å peke ut enkeltpersonene, sier Spurkland.

Og det er både svært personlige og sterke forhold ungdommene, men også læreren «Anette» forteller om. Det handler om voldtektsforsøk, en voldtekt, om kjærlighetsbrudd, skolefravær, om det å ikke komme seg opp av senga om morgenen og om foreldrekontroll eller mangel på foreldre som vil delta i eget barns liv. Blant annet. Personlig, men likevel allmenngyldig, mener forfatteren.

NOE STØRRE – Selv om det er personhistoriene som bærer boka, er det ikke identiteten til hver enkelt som er avgjørende her. Jeg ser hver av dem som en representant på noe som er større enn dem selv. Så når «Mouna» ikke har spist middag hjemme siden hun var 15 år, fordi det tåler ikke familieøkonomien, så handler det selvsagt om henne. Men det handler også om at sånn er det noen ungdommer som har det. Og det er det lett å glemme når man for eksempel bor sånn som jeg gjør, på Torshov i Oslo, i et middelklasseområde hvor mye er på stell for mange. Da er det lett å glemme at du skal ikke skal langt unna før forskjellene blir kjempestore.

– *Ble du overrasket over det ungdommene fortalte?*

– Ja, jeg ble det. Jeg hadde jo hørt om disse elevene gjennom Anette. Men at det var helt sånn, det overrasket meg. Da jeg skjønte at Mouna ikke spiste middag, det var kanskje det mest rystende for meg. Måten hun står i det på, det tok tid før hun sa til meg at hun er fattig, at hun har måttet jobbe siden hun var 15 år. At hun har hatt to jobber samtidig som hun har gått på skole. Det rystet meg.

«Mounas foreldre er noen år over seksti. De jobber ikke. Faren har giktsmerter i hele kroppen, moren har aldri hatt noen jobb. Mange av kringlene hjemme har handlet om penger. Da Mouna trengte tannregulering, kunne ikke foreldrene betale. Klær og skoleutstyr kom i arv. Fra hun var 13 år, maste hun om å få lov til å jobbe, gå med avisen eller noe slikt, så hun kunne begynne å tjene penger til de tingene hun trengte. Til jakker og gensere som ikke var utvasket, til vesker som ikke var så ulike de veskene andre gikk med, *ting som hele tiden ikke sa: Jeg er fattig.*»

(Utdrag fra boka.)

UTRETTELIG Også på spørsmål om noe ved lærerens rolle overrasket, er svaret ja, fra forfatteren og journalisten.

– *Hva overrasket?*

– At hun er så utrettelig. Jeg har også en hektisk jobb og kan tenke at nå skal jeg ikke svare på eposter eller meldinger på kvelden. Men for henne er det bare sånn at når de meldingene kommer, når ungdommene hennes sender SMS-er, så gjelder det ofte liv eller død, eller i hvert fall føles eller oppleves det slik, der og da, svarer Spurkland.

I «Klassen», som er en dokumentarbok, beskrives flere slike episoder. Da for eksempel en som heter Nahid i boka ringer læreren fordi det ser ut som at moren får hjerneslag, eller sender tekstmelding om at faren truer med å drepe henne. Tekstmeldingen er ordrett gjengitt i boka, slik mye av det de sjue ungdommene og læreren har fortalt om hendelsene gjennom hele skoleåret, er gjengitt enten i hele eller deler av sitater.

– *Da Nahid ringer svarer Anette. Hun tilbyr seg å være med på politistasjonen for å anmelde. Hun tekster «Max» når han ikke kommer på skolen. Er hun en drømmelærer?*

– Ja, det vil jeg si. Men samtidig tror jeg det er mange som henne. Jeg er verken skoleforsker eller har vært mye ut i felt, men jeg har fått flere tilbakemeldinger på at dette speiler lærernes virkelighet. De står i kravet om faglighet på den ene siden. Samtidig må de nå ungdommene dersom de skal få dem med seg rent faglig. Jeg tror det står om yrkesstolthet, de vil få ungdommene igjennom til ferdig vitnemål, sier Spurkland som mener lærerne har en spesialkompetanse på å få med seg ungdommene. En kompetanse som ofte forsvinner i debatten om kravet til faglighet.

GJØR EN FORSKJELL – *Men når hun tar med seg jobben hjem, går hun da utover læreroppgaven? Mener du det er riktig eller nødvendig av en lærer å gå så «helt inn for» elevene sine?*

– Jeg skal være varsom med å si hva lærere flest bør og ikke bør gjøre. Det er de som er fagpersonene og som er ute i skolevirkeligheten. Men ja: jeg tror lærere med den type engasjement som Anette har for elevene sine er helt avgjørende

Marte Spurkland mener hun kom tett på da hun intervjuet elevene og læreren gjennom et helt skoleår. Resultatet ble boka «Klassen».

for enkeltpersoner og for samfunnsutvikling. Mens politikere snakker om «økende forskjeller» står lærerne i det, helt konkret, hver dag. At de da går den ekstra mila med det faglige og det personlige som jeg tror mange gjør, betyr svært mye. Av tilbakemeldingen jeg får av lærere som har lest boka virker det også som om antagelsen jeg har hatt stemmer: det er mange lærere som Anette, sier Spurkland, før hun legger til:

– Og ... så er det selvsagt situasjoner hvor fagpersoner må inn. Det sier også Anette, hun henviser elevene sine til flere instanser. Men lærerne er førstelinje. De som ser ungdommene hver dag. I det ligger stort ansvar og store muligheter.

DOKUMENTAR I arbeidet med boka har Spurkland jevnlig intervjuet alle de sju elevene, og deres kontaktlærer Anette. Hun har også snakket med rektor og andre lærere på den aktuelle skolen, benyttet seg av chattelogger og tekstmeldinger som elevene og læreren har delt med henne, og innhentet informasjon fra kommunens sosialtjenester, lokalt politi, UDI og Politiets utlendingsenhet. Forfatteren har også brukt sekundærkilder som politianmeldelser og dommer.

– Du har kjent kontaktlæreren i flere år. Har du den nødvendige avstand til henne til å kunne beskrive henne i en dokumentar?

– Ja, jeg mener jeg har ivaretatt egen habilitet. Ved at jeg oppgir i forordet at jeg har kjent Anette i mange år, og ved at jeg også skildrer sider av henne som hun ikke er så stolt av. Som stress, rot, bananfluor og dårlig samvittighet. Jeg har også

snakket med kolleger av henne som bekrefter hennes handlinger og vesen. Og ikke minst fått bekreftelser fra elevene. Så er det også nærhet som bærer dette prosjektet. Nærhet til elever og lærer. Den nærheten mener jeg selv at jeg har håndtert profesjonelt, svarer den tidligere VG- og nå TV 2-journalisten.

RIGGET FOR Nærheten som gjør det mulig å stille spørsmål som for eksempel hvem skolen er rigget for, er noe av det som har vært drivkraften bak hele «Klassen».

– Er det *generasjon prestasjon* og de som kommer fra en ressurssterk bakgrunn? Eller er det en stor gruppe ungdommer som er på vippen, og hvor det gjelder å få dem til å vippe riktig vei? Er lærere pålagt så mye måling og registrering av elevers resultater at de ikke har tid til å gjøre dem til gagns mennesker?

– Hva skjer når en stor gruppe mennesker med minoritetsbakgrunn bosettes på et lite område, når elever som Daran blir «mer utlending» av å gå på en skole med stor prosent minoritetsbakgrunn? Når Anette nesten skremmes over hvor fort hun blir elevenes største støtte og viktigste voksenperson, gjør vi da jobben vår som samfunn med å ivareta talentfulle, unge mennesker som ikke lever A4-liv? Når fraværs grensen gjør at vi risikerer å miste elever som Max, fungerer den etter målsettingen da, spør Spurkland.

– Jeg har ikke svaret. Men jeg synes i hvert fall at det er viktig å reise spørsmålene. Og mitt håp er at de tas videre herfra, sier hun.

Forbundscommentaren

AV **HEGE ELISABETH VALÅS**

nestleder i Utdanningsforbundet

DIMENSJONERING AV YRKESFAGLIGE UTDANNINGSTILBUD

På papiret ser det ut som at dagens ungdom har et hav av muligheter innenfor yrkesfaglige utdanninger å velge mellom – men hvor reelle er egentlig elevenes valg?

Innenfor videregående opplæring er det vedtatt en omfattende utdanningsstruktur i vifteform med åtte ulike yrkesfaglige program som elevene velger mellom ved inntak til vg1. På neste nivå skjer en spesialisering hvor elevene velger mellom et betydelig antall programområder, for at de så kan velge mellom omtrent 200 lærefag. Elevene har rett til å få plass på et av tre prioriterte program på vg1-nivå.

Elevenes faktiske valgmuligheter er i praksis mye mer begrenset enn det tilbudsstrukturen tyder på. Det skyldes at det er for få søkere til mange av tilbudene, særlig på vg2-nivå, for at fylkeskommunene finner det økonomisk rasjonelt å opprette tilbudet. I tillegg kommer at det for mange elever ikke er aktuelt å velge det tilbudet de helst ønsker seg dersom fylkeskommunen har valgt å opprette dette ved skoler som krever at de må flytte langt fra hjemstedet.

Likevel gir enkelte uttrykk for at man bør begrense elevenes rett til ett av tre prioriterte valg av utdanningsprogram. Begrunnelsen er at for mange elever velger program eller programområder hvor de mangler læreplasser eller hvor virksomhetene ikke trenger så mange nye fagarbeidere. Eller man mener det er et problem at for få elever velger utdanninger hvor man ikke klarer å fylle læreplassene med nok kandidater.

Forskningen tyder på at det aller viktigste for elevenes framtidige muligheter i arbeidslivet, er at de fullfører en videregående opplæring, nær sagt, samme hvilken. Men selv om mye er usikkert når det gjelder grunnlaget for dimensjonering, og selv om elevenes interesser og motivasjon er viktige for om de fullfører eller ikke, må vi sørge for en rimelig bredde i tilbudet som også står i forhold til antall arbeidsplasser både bransjevis og geografisk. Og når det ikke blir opprettet opplæringstilbud innenfor store deler av tilbudsstrukturen, er det også grunn til å spørre om det trengs større grad av nasjonal koordinering for små fag. Eller

kanskje er dette et av områdene som kan bli bedre ivarettatt etter regionreformen.

Jeg tror det er klokt å ta utgangspunkt i at elevene, arbeidslivet/lærebedriftene og fylkeskommunene ikke har helt sammenfallende interesser når det gjelder dimensjonering. Elevene gjør sine egne vurderinger på grunnlag interesser og påvirkning fra familie og venner. Det er sikkert riktig at elevene gjerne skulle vært bedre informert om ulike muligheter og ulike vurderinger av framtidsutsikter i arbeidslivet før de tok sine valg. Men samtidig vet vi at vurderinger som gjøres om framtidig arbeidskraftbehov av ulike arbeidsgivere, ofte er like usikre og lite treffende som de som gjøres av elever. Her spiller også konjunktursvingninger en stor rolle. Elever kan ha fått råd ved inntak i videregående opplæring om lysende utsikter i bestemte bransjer eller yrker. Men før de er ferdig med utdanningen, kan situasjonen være snudd på hodet med overtallighet og nedbemanning i de samme bransjene og yrkene.

I tillegg kommer de raske endringene på arbeidsmarkedet på grunn av den teknologiske utviklingen. Generelt sett betyr disse endringene at man må være forsiktig med for sterk spesialisering, og at alle opplæringsløp må inkludere breie generelle kompetanser som kan fungere som grunnlag for livslang læring, både i form av omskolering og ny spesialisering. Beredskap og system for kompetanseutvikling for arbeidstakere som er i jobb, henger derfor sammen med spørsmålet om graden av spesialisering i opplæringsløpet fram til fagbrev.

Det er en utfordring at endringer i dimensjonering av tilbudene på yrkesfag behandles som skrivebordsøvelser hvor man ikke tar hensyn til at det tar tid med nødvendig omskolering og endring av kompetansen til lærerne. Det virker nærmest som at man tar for gitt at det til enhver tid står lærerkrefter med den riktige kompetansen klar. Dette er en alvorlig misforståelse som i verste fall fører til lav kvalitet på det opplæringstilbudet elevene blir tilbudt. Samtidig viser det hvor viktig det er at representanter for lærerprofesjonen er medlemmer av Yrkesopplæringsnemnda hvor disse spørsmålene blir diskutert.

Nå er det over **1300**
som følger **Yrke**
på Facebook.

- Blir vi over 1500 innen neste utgave?

Her får du nyheter om yrkesopplæring,
aktuelle og utdypende intervjuer,
reportasjer og artikler fra bedrifter, skoler og
andre opplæringsinstitusjoner.

YRKE

Foto: Fotolia

Bli med og følg oss du også!
facebook.com/tidsskriftetyrke

Brettet er fylt med kanelnurrer, og Azra Kalisi blir vist vei til rommet der kakene skal heves.

Gir ungdomsskoleelever en smakebit på matbransjen

OSLO Kanelboller og kyllingfilet brukes som lokkemat når 80 ungdomsskoleelever er bakere og kokker for en dag. De som lar seg friste til å søke studieplass, er så godt som sikret jobb i fremtiden.

TEKST OG BILDER **KARI KLØVSTAD**

Lukten av nystekt gjærbakst danser ned trappen på Etterstad videregående skole i Oslo, og inne på blått kjøkken er det et yrende liv. Her har Hanna Strandem, Martin Hagrup Gurigard og mange andre ungdomsskoleelever fått på seg hvit kokkejakke og caps for en dag. Nå over de på å trille solskinnssboller på nøyaktig 65 gram og sørge for at det blir en ordentlig grop i midten. Den skal fylles med vaniljekrem, slik at gjærbaksten blir ekstra fristende. Læremester ved dette bordet er i hovedsak Odin Larsen fra vg2. Han utdanner seg til konditor og har håndlaget inne.

Målet med utdanningsvalg er å kunne vise frem studieretningen i god tid før elevene skal søke seg inn på videregående. Interessen er stor, og denne høsten har 450 elever vært gjennom kverna på restaurant- og matfag på Etterstad.

MÅ REKRUTTERE Rommene der pølsemakerne skulle ha vært, står tomme, og det er heller ingen kjøttskjærere som lærer seg faget.

– Vi må synliggjøre mulighetene som finnes, for bransjen skriker etter folk, sier Jann Ditlev Hansen, som er nettverkskoordinator, og kokk i bunnen.

Alt fra bakere, kokker og servitører til slaktere, kjøttskjærere og sjømat-handlere er stor mangelvare.

Veien ut i yrkeslivet er derfor enkel. Du må møte opp på skolen, gjøre en god innsats og fullføre med bestått på vitnemålet.

– Da kan du gå rett ut i lære og ha elleve retninger å velge mellom innen restaurant- og matfag, sier Jann Ditlev Hansen. Hans store ønske er at flere av ungdomsskoleelevene vurderer muligheten.

– Mange som velger studiespesialisering skulle ha vært her. Da hadde

Hanne Strandem og Martin Hagrup Gurigard (nærmest) konsentrerer seg fullt og helt om å lage solskinsboller. Læremester er Odin Larssen fra vg2.

Ole Christian Skarpholt er snart ferdig med grunnutdanningen og må vurdere om han skal ta fagbrev. Nettverkskoordinator Jann Ditlev Hansen kan forsikre om at det er nok lærlingsplasser i bransjen.

de hatt en mulighet til å lykkes, så jeg håper dagens smakebit vil friste.

FULL RESTAURANT Som elev på restaurant- og matfag får du raskt forsøke deg i virkelighetens verden. På Etterstad videregående er det åpen lunsj-restaurant hver torsdag og fredag, og frem mot jul er det også kveldsåpent.

– Da er det full restaurant, og når det er alvor, med gjester utenfra, er det som om elevene skrur på bryteren. Det er full innsats, sier Hansen.

Kokk- og servitørbransjen er kjent for et tøft arbeidsmiljø, men nettverkskoordinator mener det er en overdrivelse at det går så hardt for seg der ute. Et regelverk er også med på å styre arbeidstid og andre forhold.

Det skjer alltid mye på skolen, og tiden før jul er hektisk. Samtidig som 450 ungdomsskoleelever i tur og orden skal få en smakebit på hva som skjer på restaurant- og matfag, planlegges også opplegget for den store utdanningsmessen i Oslo Spektrum. Her skal det rigges en gedigen stand med fullt kjøkken før showet kan begynne.

NOE PRAKTISK Inne på blått kjøkken er stekeplatene snart fylt med solskinsboller og kannelsnurrer. Jann Ditlev Hansen mistenker at noen av ungdomsskoleelevene har blitt med for å få litt god servering. Men bare noen blir fristet til å søke, er han fornøyd.

En av dem som tar bakeoppgaven alvorlig og gjør som han blir fortalt, er Martin Hagrup Gurigard fra Stasjonsfjellet skole. Med stø hånd om posen fyller han vaniljekrem i de siste solskinsbollene.

– Jeg er interessert i praktisk arbeid og er ikke så glad i å sitte stille, men jeg har ikke helt bestemt meg for hva jeg skal søke på.

– *Lager du mat ellers?*

– Det hender, og jeg synes det er gøy å bake, så dette ser interessant ut, sier Martin Hagrup Gurigard.

Ved siden av har han læremester Odin Larssen fra vg2, som gir tommel opp og synes eleven hans klarer seg bra.

FRISTENDE En etasje over er middagen ferdig. Simen Aasrud fra Hovseter er en av dem som har vært med og lagt

kylling med ratatouille og ris pilaff til hovedrett og sjokolademousse til dessert. Nå skal han få lov til å smake på de dampende herlighetene.

– Det er moro å lære om å lage mat, og det hender jeg forsøker meg hjemme også, sier Simen Aasrud før han setter seg til bords med maten.

Her hos kokkene er Ole Christian Skarpholt en av dem som har hatt styringen. Han går også andre året på videregående.

– Jeg liker meg godt, men har ikke bestemt meg for hva jeg skal gjøre videre. Det skader ikke med et fagbrev på cv'n, og så får vi se om det blir påbygning, sier den blide kokkeeleven.

Det er tydelig at entusiasmen smitter. Noen av ungdomsskoleelevene hadde kanskje hørt at det var ganske skummelt på Etterstad videregående. Nå fikk de se at det var trivelige folk som bakte og laget god mat der inne. Magen var full, og lukten av søt gjærbakst satt fortsatt i klærne på veien hjem.

Disse var med på tur.

Lærere:

Jostein U. Svendsen og
Bue David-Andersen

Elever:

Fred Z. G. Torres
Fredrik S. Moe
Trym E. Eidsten
Odin O. Henriksen
Alexandra N.E.H
Eirik J. Carlsen
Gerhard Gustavsen
Simen L. Grepstad
Dennis M. Draleke
Hauk K. Bjørneklett
Sondre O. Nakland

Yrkesfagelever på utveksling i ett helt år

AV **KARI GRØNLI**

lektor / coach Rud videregående skole

Rud videregående i Bærum har stor suksess med å sende elever fra yrkesfag på utveksling i utlandet. I høst sendte skolen elleve elever på ettårig utveksling i England. Skolen begynte med utveksling allerede i 2012, samme året som det ble åpnet for utveksling også for yrkesfag.

I tillegg til de elleve, reiser ytterligere to Rud-elever på opphold i et halvt år til England. Dessuten reiser tre grupper i to uker på utveksling til England og Nord-Sverige.

Blant elevene er 17 år gamle Marius Mesel Bertelsen, som er Norges første utvekslingselev innen bilmekanikerfaget. Han tar hele andre året på videregående i England.

LÆRLINGPlass «Verkstedet tente på ideen med en gang jeg fortalte at jeg ønsket å reise på utveksling, og jeg ble lovet lærlingplass dersom jeg gjennomførte dette året i England. Det er det som motiverer meg aller mest og jeg

har også lyst til å ta deler av lærlingtiden min i utlandet om jeg får plass», forteller Marius.

Rud videregående skole er første skole i landet som tilbyr denne muligheten for elever på kjøretøy ved hjelp av Erasmus+ som er et utvekslingsfond/mobilitetsfond opprettet av EU. Vi mener utveksling til utlandet viser initiativ og selvstendighet, og kan garantere en førsteplass i køen på lærlingplass.

BEGYNT MED HUDPLEIE Utveksling til utlandet i videregående skole har lenge vært forbeholdt studieforbereidende linjer. I 2012 åpnet regjeringen for at utveksling skulle gjelde yrkesfaglige linjer, men svært få skoler har satt i gang arbeidet.

Rud videregående som holder til rett utenfor Sandvika i Bærum har hatt suksess med utvekslingen siden 2012. Skolen startet forsiktig med en elev på hudpleie i et samarbeid med Heltberg International og York College i England.

GODT I GANG Da forskriften kom, var Rud videregående allerede godt i gang med planleggingen. Samtidig med planleggingen sendte vi en søknad til skoleeier, Akershus fylkeskommune, der vi ba om å bli godkjent som utvekslingsskole. I tillegg ble det sendt en søknad om Erasmus+ midler. Først våren 2014 ble godkjenningen for helse- og oppvekstfag gitt av skoleeier, men i mellomtiden hadde skolen fått Erasmus+ midler og derfor kunne skolen året etter sende nok en hudpleieelev for et helt år på vg2 og en hel klasse innenfor hudpleiefaget for en kortere periode på utveksling. Elevene blomstrer etter utvekslingen og er stolte av å ha fått denne muligheten.

Rud videregående fikk godkjent 10 plasser for helse- og oppvekstfagelevne av skoleeier. I tillegg har skolen Erasmus+ midler som nå finansierer alle typer yrkesfag som skolen tilbyr. Det vil si at skolen dette året har kunnet tilby utveksling for et helt år for elever på helse- og oppvekstfag, tekstil- og design, teknisk- og industriell produksjon og elektro i samarbeid med Kuben videregående skole i Oslo.

ANBEFALER FLERE Foreløpig er det kun Rud videregående som har gitt denne muligheten til utveksling et helt år til sine yrkesfagelever i Akershus fylkeskommune i tillegg til Hvam videregående som har ansvaret for naturbruk. Skolen er en av få skoler som kan tilby dette innenfor yrkesfag på landsnivå og håper at andre offentlige skoler kan ta etter. Det er viktig å ikke «frarøve» elevene denne unike erfaringen til samarbeid på tvers av landegrensene.

Rud videregående har etablert et samarbeid med tre mottakerskoler i England, York College og City College Norwich samt Bournemouth & Poole (i samarbeid med Kuben) og UtNord i Nord-Sverige.

VIKTIG KOMPETANSE Foreløpig har Rud mulighet til å godkjenne de programfagene vi har på vår skole, men vi skulle gjerne fått ansvar for å godkjenne programfag for hele Akershus da vi har bygget oss opp en viktig kompetanse som vi ønsker skal komme alle elevene innenfor yrkesfag til gode. I tillegg til elevene som har vært på utveksling, har vi også søkt om midler gjennom Akershus fylkeskommune til å sende lærere på hospitering ved de skolene våre elever oppholder seg. Dette har økt interessen og interkulturell forståelsen for samarbeidet på tvers av landegrensene både for elever og lærere.

Våre samarbeidspartnere tilbyr fagene som Udir krever

for utvekslingselever. Elevene kan velge andre fag utenom programfagene dersom timeplanen tillater det. Det blir gitt norskundervisning med egen norsklærer i England og elevene har tilgang til oppgaver og fagstoff som ligger på læringsplattformen til elever på tilsvarende trinn i Norge.

3D OG ROBOTER Bedriftene som våre mottakerskoler samarbeider med stiller krav til oppdatert kunnskap i teknologi som blant annet bygging av roboter og forståelse for datamaskinbasert numerisk styring (CNC teknologi). Oppdateringer og endringer i læreplaner krever til enhver tid god kommunikasjon og nøye forberedelser. Våre elever og mottakerskolene i England og Sverige har ikke gått bort fra den tradisjonelle læringen om sveising og dreining i skolen.

Dette er en viktig kunnskap som bidrar til ytterligere forståelse av håndverket som ligger bak den nye teknologien. Utvekslingen er en viktig del av skolens oppdatering til markedets behov i samarbeid med skoler og bedrifter.

EN ELEV REFLEKTERER Cathrine

Kaasa, en tidligere utvekslingsstudent, sier: «Jeg føler at jeg har vokst utrolig mye etter mitt utvekslingsår i Norwich 2016/2017. Jeg gikk helse-fagarbeider vg2, på CCN (City College Norwich), som er hovedcollege i byen. Det er en skole med over 5000

elever når du regner med voksenopplæring. Skolen er som et eget lite samfunn med kafeer og restauranter styrt av elever og personale.

Det er litt som å gå på «høyskole» og du er nødt til å være mye mer selvstendig, som for eksempel mer selvstendig i hvordan jeg planlegger og disponerer tiden. Om du har fri en dag, studerer du eller du slapper av. Du blir mer og mer vant til å måtte ta viktige avgjørelser for deg selv for å få gode skole resultater. Du blir også veldig oppmerksom på alle de små hverdagsproblemene man ikke opplever når man bor hjemme, for eksempel tannkrem kommer ikke på badet av seg selv.

Du blir bevisst på studiemetoder og på pengebruken sin. Man kan faktisk ikke spise ute hver dag, eller kjøpe en kaffe latte hver dag, med mindre man ofrer noe annet.

Skolesystemet er ganske annerledes i England, de har ikke et fag kalt «helsefremmende arbeid». De deler alt opp i egne fag (unit's). For eksempel hadde vi Dementia Unit, Psychology Unit etc. Dette gjør at du setter deg mye mer inn i temaer som bare er underoverskrifter i helsebøkene på vgs. i Norge.

Jeg hadde også praksis da jeg var i Norwich. Jeg jobbet på

et dagsenter for demente. Her hadde jeg ansvar for å lage i stand aktiviteter for de eldre, servere mat og lignende. Dette trivdes jeg veldig godt med. Jeg har planlagt å reise tilbake og hilse på de eldre og noen venner i løpet av året.»

ATTRAKTIVE Når elevene kommer tilbake fra utveksling er det tid for å søke lærlingplass. Det å ta ett år i utlandet viser initiativ og selvstendighet, og kan være med på å gi en førsteplass i køen for lærlingplassene.

Elever som har vært på utveksling i utlandet forteller at erfaringer fra utvekslingsperioden har vært svært positivt i møte med arbeidsgivere. Elevene opplever også stor personlig utvikling i løpet av året og har fordeler av å ha blitt mer tilpasningsdyktige og selvstendige og overfører denne egenskapen på lærlingplassen og i klasserommet.

Elevene forteller at de kommer tilbake med en økt yrkesfaglig stolthet og verdifull kunnskap. Elevene får en større interkulturell forståelse, de blir selvstendige og får en helt annen selvinnsett og det oppleves enklere å kunne gå videre på utdanning i utlandet, eller å ta lærlingtiden i utlandet.

KOMMUNISERE PÅ FAGSPRÅK Elevene som har vært på utveksling ser at det de lærer i Norge kan konkurrere med det som gjøres i utlandet: Elevene lærer seg å kommunisere på fagspråket sitt med kollegaer fra andre land. Engelsk er et språk som brukes over hele verden, og elevene vokser og blir tryggere på seg selv og sin kompetanse og de får en følelse av å ha lyktes etter å ha gjennomført deler eller et helt år på utveksling.

Vi legger stor vekt på det faglige ved mottakerskolene i utlandet, men det blir lagt like stor vekt på å kunne tilpasse seg det sosiale. Det må være en balanse mellom kompetansemål, læreplaner og overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen. Sistnevnte styringsdokument dreier seg om det dannede menneske, som blant annet legger vekt på kreativitet, samarbeid og nysgjerrighet for det ukjente.

ARBEIDSMARKED I ENDRING Våre elever går en ukjent framtid i møte og arbeidsmarkedet er stadig i endring. Det faget/yrket elevene i dag har utdannet seg til eksisterer nødvendigvis ikke om fem år. Eleven må opparbeide seg evne til å kunne skape sine egne jobber og trene seg på å se arbeidsmarkedet fra en ny side. Denne erfaringen gir elevene en unik kompetanse i konkurransen med andre søkere på arbeidsmarkedet. Ved å være på utveksling får elevene øvd seg på nye og ukjente situasjoner samt testet seg selv i å være litt utenfor komfortsonen. I møte med ny kultur og nytt språk skjer det en læring og erfaring som elevene vil kunne ta med seg i andre situasjoner gjennom hele livet.

**Noe for de fleste. Det er mat. Det er fugler.
Det er kunsten å sy. Eller en guide om Island.
Forlagene byr på bøker for de fleste faglærere.**

VED WENCHE SCHJØNBERG

For nybegynnere

Syglede. Gjenbruk. Kreativitet. Skaperglede. Er noen av ordene Gyldendal bruker om sin nye bok «**Lær å sy**». For nybegynnere i alle aldre, er boken undertittel, og her bys det på oppskrifter på alt fra puter til bukser. Boka har også en god del

tips som er rammet inn rundt på de fargerike sidene, og starter med det mest grunnleggende, nemlig hvordan beherske symaskinen.

Det er Elisabeth Lerheim og Malin Mongs som har skrevet boka. «Vi har gjort aktiv bruk av vår faglige yrkesbakgrunn som pedagog og ergoterapeut», skriver de i forordet. «Her presenteres ikke de mest perfekte løsningene, men de enkleste.»

Minner om en høst

Selv om høsten er ugjenkallelig over, koster vi også på oss en bok høsting og bruk av bær og vekster.

«**Den store høstboka**», ført i pennen av Kirsten Winge og Arne Nohr, gir 100 oppskrifter på bruk av naturens gratis ressurser. Et eget kapittel tar også for seg dyreliv, parasitter og sykdommer og spør blant annet om det er risikabelt å spise bær i skogen?

Det går også igjennom sanking og gis en oversikt over hva du kan sanke. Det er Vigmostad Bjørke som gir ut boka, og det er prisbelønte Winge som står for teksten, mens Nohr har tatt bildene.

Hudpleie du lager selv

«**Naturlig nok**» er tittelen på boka bloggeren Maja Hattvang står bak. Det dreier seg om hudpleie og såpe du enkelt lager selv. Her får du oppskrift på fuktighetskrem, havreskrubb, kaffeskrubb og deodorant. Dessuten viser boka eksempler på vanlig hud.

Her får vi bilder av alt fra ungdommer med kviser, ungdommer med fregner, til voksen dame med rynker og yngre

mann med skjegg. «Det er helt vanlig og ingenting galt med verken å ha kviser eller rynker, og jeg vil gjerne unngå å fremstille uoppnåelige idealer i denne boka», skriver forfatteren i forordet til boka som er ute på Vigmostad Bjørke. Hun gir også oppskrifter på hva du kan lage til hårvask og hårkurer, og dessuten salver du kan lage selv mot for eksempel bleieutslett.

Gatekjøkken og mat vi deler

Tipper forlagene (og vi) rett, vil det helt sikkert ligge en del matbøker under diverse juletrær, enten det er til profesjonelle innen restaurant- og matbransjen eller bake matentusiaster. En av bøkene er «**Maten vi deler**», som handler om opplevelsene rundt middagsbordet, ikke minst maten da, som kan serveres. Det er Jan Ivar Nykvist, utdannet kokk og fire ganger norgesmester i grilling, som har skrevet boka som deler maten litt inn etter hvor den kan hentes fra, for eksempel skogen, bikuben, kroken eller hønsehuset. Boka er ute på Gyldendal.

En annen matbok er det kokken Trond Moi som byr på, sammen med skribenten Pål Hetland som er Mois nabo. Her er det mobilbilder som gjelder, tatt der og da i øyeblikket,

hverdagslig, akkurat slik oppskriftene er ment å være. «**Hjemme hos Trond Moi**» byr nemlig på hva en av Norges mest kjente kokker byr på, for eksempel en vanlig torsdag. Det er ostepanne, det er grillet avokado og det er julemat. Og det er tips til hvordan bruke kjøkkenredskaper og konserveringsmetoder. Blant annet. Vigmostad Bjørke er her forlegger.

«**Lises gatekjøkken**» er en tredje bok der mat er hovedtema. Det er selvsagt Lise Finckenhagen det dreier seg om, og forlaget er Font. Gatemat, noe vi fra tidligere av gjerne forbinder

med Østen, brer om seg også i kokkeverden i Europa. Flere unge og lovende kokker åpner nå en «food truck» som et billigere alternativ til egen restaurant. Finckenhagen gir deg oppskriftene på en rekke retter, samt drar de historiske linjene til antikkens Hellas og Pompeii, Kairo, London, Kina og Mexico, hvor folk sto i lange køer for å få seg noe godt å spise, på gata. Det er fotografen Sara Johannessen som har tatt bildene til boka som vi tror fungerer som appetittvekkende for de fleste.

Jul, jul og atter jul

Også til denne jula byr forlagene på bøker spesielt tilegnet julehøytiden. «**Strikk din egen julegenser**», heter boka som Siv Dyvik og Østre Aker husflidslag står bak. Med undertittelen 24 flotte plagg til høytiden, er den som en julekalender frem mot jul, selv om nok de færreste klarer et plagg per dag.

Her er «Hovmestergenser», «Rudolfsgenser», «Snømannsgenser med pulsvarmere» og «Nisselue» og i den siste luka i kalenderen ligger selvsagt julestrømpen. Boka begynner med kapittelet humor i høytiden, noe sikkert mange med litt høye skuldre kan trenge. Siv Dyvik er designer, og har utarbeidet mønstrene sammen med det lokale husflidslaget. Det er Font forlag som gir ut boka.

Ett ark - en skulptur

Denne høsten er det kunsten å lage papirkunst som tilbys kreative lesere. Her skal det skjæres, her skal det klippes. Rives og formes, og gjerne fargelegges.

Til sammen gir boka mulighet til å brette 20 figurer. Det er sykkel, det er frosk på lotusblomst og det er tekopp med gris, blant mye annet. Boka «Ett ark – en skulptur» med undertittelen «Ute i naturen», er tilgjengelig på Gyldendal forlag. Det er illustratøren Shobna Patel, som har spesialisert seg på utklippfigurer og papirkonstruksjoner, som har formet og skrevet boka. Den har notatbok-innbinding, noe som gjør at du lett kan rive ut arkene.

Varme kilder og restauranter

Det handler om varme kilder og geysirer. Om museum for trolldom og hekseri. Og om en kystlinje som kan ta pusten fra de fleste. I serien «Topp ti» er Gyldendal forlag denne bokhøsten kommet til Island og Dubrovnik og den dalmatiske kysten. Med hver av bøkene følger det også utbretttskart. Altså aktuelle for både reiseglade og for lærere som underviser i reiselivsfag eller forbereder skoleturer.

Fugler og flere fugler

«Fuglenes fantastiske liv», er en fagbok som er ute om fugler denne senhøsten. En annen er boka «Vinterfugler». Begge er gitt ut på Gyldendal forlag. Sistnevnte tar for seg fuglene du møter rett utenfor vinduet ditt, meiser, spurver, sisiker, finker, troster, kråkefugler og duer. Det er ornitologen og kunstneren Lars Jonsson som har skrevet og illustrert boka. Om blåmeisen skriver han for eksempel «Blåmeisen er dessuten uredd og ganske tøff mot arter som er større enn den selv.» Det går også igjennom hver enkelt art, som hvor vi finner dem, hva de liker å spise og andre særegne trekk ved fuglen.

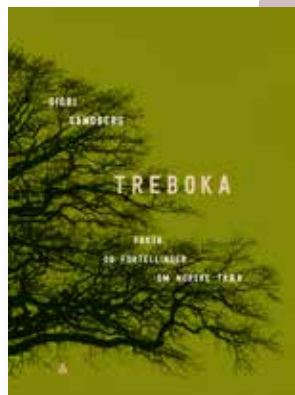
I «Fuglenes fantastiske liv» er det først og fremst fuglehjernen det handler om. Fuglenes hjerne har en enorm størrelse i forhold til kroppen, viser forfatteren Jennifer Ackerman til, og skriver at fuglers intelligens overgår nesten alle virveldyr.

Boka vier også stor spalteplass til sosial intelligens, herunder gjennomgår blant annet fuglekviser.

Norske trær

Det er 10 milliarder trær i dette landet. Det er bakgrunnen for boka «Treboka» med undertittelen Fakta og fortellinger om norske trær. Boka har selvsagt grønt omslag, og den er gitt ut på Gyldendal. Det handler om gran, det handler om kongler og det dreier seg om nabokrangler og skrekkehistorier om trær og trær som hugges og som ikke burde vært tatt ned og om granneloven og mye annet. Det er Sigr Sandberg, journalist og forfatter som har ført boka i pennen. Hun skriver om natur og friluftsliv og bruker både reportasjeregrep og ren faktaformidling som grep i boka.

Håndverks- og oppfinnerprosjekter

Det dreier seg om mye rart det er mulig å lage, mellom permene i boka «I Erik Alfreds verksted» Erik Alfred Tesaker har sin egen oppfinnerfabrikk i hjembygda Gyland på Sørlandet. Han er utdannet tømmermann og lærer, og kjent fra TV-serien «Oppfinneren». Her bruker han både gamle og mer nye teknikker. Nå vil han gjerne trekke enda flere inn i sitt univers. Og gir oppskrifter på både nyttige og eventyrlige konstruksjoner. Hva gir han oppskrifter på? Jo, det er mye forskjellig. Lykt med stetteglass, er et eksempel. Sykkelskoffert, et annet. En Lego-rydder, et tredje, og en propell et fjerde. Det er Magnus Wintersborg som har tatt fotografiene til boka som nå er ute på Vigmostad Bjørke.

En god bacalao i vintermørke

KRISTIANSUND Klippfisk, bacalao og Kristiansund er uløselig knyttet til hverandre. Vi kan med sikkerhet si at det ble produsert klippfisk i Kristiansund fra slutten av 1600-tallet.

TEKST OG BILDER **TORGEIR ØVERLAND**

Bacalao er det spanske navnet på torsk, men for oss betyr det en rett som er lagd av klippfisk som jeg skal komme tilbake til. Vi liker nok å betrakte klippfisk som noe urnorsk, men sånn er det faktisk ikke. I og med at den fikk status mye senere enn i Sør-Europa.

I Spania og Portugal, og etter hvert Norge, så man på klippfisk som husmannskost. Den var rimelig og det var nok av den, mens i Brasil og Argentina var den dyr og eksklusiv og var utgangspunkt for festmat til høytider og lignende.

GIFTEKLAR Klippfisk ble svært populært i Spania, Italia og Portugal, så mesteparten av det som produseres her til lands går til disse landene. Det sies mer eller mindre på alvor at en portugisisk jente ikke er gifteklar før hun kan lage 365 forskjellige retter av klippfisk. En rett for hver av årets dager. Knappt et norsk hushold har så mange som 365 retter til sammen. Alle råvarer inkludert.

Opphavet til klippfisk er innhyllet i historiens mørke. Men etter at Joao Vaz Corte Real i 1472 oppdaget store mengder torsk utenfor Newfoundland gikk startskuddet for klippfiskevenytret, men i beskjeden målestokk til å begynne med. Og det er med stor

sannsynlighet at salt ble brukt som konserveringsmiddel, fordi fisken hadde vært oppråtnet før den hadde nådd markedene i Spania og Portugal.

ENDA ELDRE Det finnes imidlertid indikasjoner på at klippfisk/saltet fisk kan være enda eldre. Allerede i 1353 ble det inngått en avtale mellom kongene i England og Portugal om at portugiserne skulle få adgang til torskeressurser på nordvestkysten av England. Man kan kanskje anta at de saltet fisken om bord og tok den til land for tørking slik at den ikke skulle svømme i saltlake i transporten til Portugal. Vann er tungt, og jeg regner med at de ikke var interessert i å frakte mange tonn med vann fra Nord-Vest-Atlanteren til Portugal. Dette kan man ikke dokumentere, men jeg hadde i hvert fall ikke transportert vann til Portugal. Disse sjømennene var forretningsfolk.

VIKINGENE? Det sies også at Vikingene brakte med seg tørrfisk sørover til Middelhavet, kanskje også saltet og tørket? Hvem vet?

Det er også en interessant vinkling å følge saltet som handelsvare og betalemiddel.

I Lüneburg i Tyskland har det vært

saltutvinning mellom 1276 og 1797. Og ikke så langt unna finner vi verdens eldste saltgruver: Wieliczka i dagens Polen. Wieliczka betyr oversatt til norsk noe sånt som «Stor Salt». Der vet vi at det ble utvunnet salt siden 3500 år før vår tidsregning. Disse var i drift helt frem til 1300-tallet. Det vil si at saltet var utbredt som handelsvare allerede for 5500 år siden. Det er derfor helt opplagt at bruken av salt har vært godt kjent i Norge og Skandinavia i mer enn 2000 år. Kanskje mer. Romerske gullmynter har ikke kommet til Skandinavia uten at det har vært handelssamkvem med det øvrige Europa. Torsken har vi hatt langs hele norskekysten siden istiden. Så hvem vet? Ganske interessant tanke. Jeg tenker: salt har begrensede bruksområder og fisk hadde vi nok av!

NEWFOUNDLAND Men altså: det vi antar er at vår klippfisk har sitt utspring fra fisket ved Newfoundland som startet rundt 1472. (Hvem sa at Columbus oppdaget Amerika)? Slått med 20 år av en portugisisk fisker/sjømann som kalte landet der oppe for «Terra Nova do Bacalhau», «Det nye Torske-landet».

Den som virkelig la grunnlaget for Norsk klippfisk var nok Jappe Ippes.

Han var hollender og Trondhjemsborger, men bodde i Kristiansund. Han fikk i 1691 lisens fra Kong Christian den 5 for å drive handel med klippfisk. Kundene var Spania, Portugal, Sør-Amerika og Karibien. Antakelig også Italia. Men han var omstridt. Han var ikke helt A4, for å si det sånn, og drev med litt av hvert. Etter hvert som fisket ble dårligere gikk det galt med ham. Produksjon og handel med klippfisk lå nede en stund før det tok seg opp og ble en god handelsvare. Men det var ikke uten konflikter.

Den senere kong Christian den 6, inviterte utlendinger for å drive handel og tilvirking av klippfisk. Særlig skotter og engelskmenn. De fikk privilegier og skattefrihet.

TVISTER OG VOLD Dette falt lokalbefolkningen tungt for hjertet, og det førte til tvister og vold mellom nordmenn og briter.

Ikke rart at nordmennene var forbannet. Eksperten av klippfisk var i 1749 rundt 300 000 tonn og hadde økt til vel 1 100 000 tonn i 1759. Og inntektene gikk til britene, skattefritt!

KLIPPFISKPRODUKSJONEN Produksjonen av klippfisk foregår på den måten at den hodekappes, renses, vaskes og flekkes. Det vil si at den blir skjært opp langs beinet. Beinet fjernes, og du står igjen med ett flatt stykke fisk. Den blir tørrsaltet. Lag på lag med fisk med salt mellom. Enten på pall, som er den tradisjonelle måten, eller i et salte-kar, som man bruker nå til dags.

Den er ferdig til tørking etter om lag to uker. Tradisjonelt ble den tørket på berget/klippene (derav navnet klippfisk) i nærheten av fiskebrukene. I dag blir den tørket i tørkeskap/tunneler.

Her på berget er det vi kaller bacalao det som vi forbinder med bruk av klippfisk. I oppskriftene vil jeg vise at det er flere måter å tilberede klippfisk på.

KLIPPFISKSALAT

4 porsj.

600 g kokt, kald klippfisk

2–4 kokte, kalde poteter

2–4 tomater

1 rød/gul/grønn paprika etter hva du foretrekker

1 løk

Sorte oliven

Dressing:

3 ss god olivenolje

1 ss eddik (hvitvins-, rødvinseddik eller hva du måtte foretrekke)

1–2 ts finhakket, rød chili

Finhakket persille til pynt

- Riv den kokte fisken opp til ganske små biter, skjær potetene i terninger. (10x10 mm)
- Skjær tomatene i fire og fjern «innmaten» slik at du kun har igjen tomatkjøttet. Skjær i små terninger.
- Skjær paprika i små terninger
- Finhakk løken.
- Anrett fisken på et fat/stor tallerken. Legg de øvrige ingrediensene rundt. Enten blandet eller hver for seg.
- Bland oljen, eddiken og den finhakkede chilien. Slå den over salaten og dryss over den finhakkede persillen.
- Server med nystekte baguetter, en skål med olivenolje og en liten skål med flaksalt à part.

BRANDADE DE MORUE

Klippfiskmos, Languedoc

1 kg klippfisk

6 dl god olivenolje

1 dl melk eller fløte

Hvit pepper

Ev. litt salt (kommer an på hvor lenge fisken er utvannet)

- Vann ut fisken i 18–24 timer, skift vannet ofte. Del fisken i passe stykker. (størrelsen spiller egentlig liten rolle, da alt skal moses).
- Legg fisken i en kasserolle, hell på kaldt vann til det dekker fisken. Kok opp. Med en gang det koker, trekk kjelen til side og la den stå. Ta fisken opp etter 10 minutter og la den renne av.

- Varm olje i en kjele til den er lunken. Ha melken/fløten i en annen kjele og varm den også til den er lunken.
- Legg fisken i en egen kjele/gryte og tilsett ca 1 dl av den lunkne oljen. Mos fisken i oljen over meget svak varme eller et vannbad. Når denne mosen er jevn tilsetter du vekselvis melk/fløte og resten av oljen. Rør hele tiden så du får en jevn og smidig masse. Pass på at det **ikke** må koke. Smak til med hvit pepper og ev. litt salt.
- Server med ristet brød/bruschetta

TIPS:

En knust, kokt potet hjelper på konsistensen.

Mange steder i Provence bruker litt hvitløk i Brandade

Dersom du vil være litt eksklusiv kan du ha noen skiver trøffel i mosen.

TRADISJONELL BACALAO

Egen oppskrift, fritt etter Helge Helmersen, kokkelærer på Trondheim kokk- og stuertskole på 70-tallet.

6 porsjoner

1 kg klippfisk

¾ kg tomater, godt modne eller 1 boks hele, hermetiserte tomater

1 ss tomatpuré

2–3 store løk

6 poteter

3–5 dl god olivenolje

1–2 chili

1 boks hermetisert paprika

1–2 dl vann

Fremgangsmåte

- Vann ut fisken i 36–48 timer, skjær dem i 5 x 5 cm store biter.
- Dersom du bruker tomater: legg tomatene noen sekunder i kokende vann ta de opp når skinnet sprekker og legg dem i kaldt vann. Del dem i 4 og ta ut frø og vann. Bokstomater bruker du slik de er i boksen.
- Skjær løken i skiver. Skrell potetene og skjær dem i 1 cm tykke skiver.
- Splitt chilien og ta ut frøene.
- Når du har alt klart: Legg potet og

løk i bunnen på en ildfast form med god plass. Legg fisken over. Fisken må ikke ligge oppå hverandre. Bland tomatpureen med litt av vannet. Tøm dette over fisken. Ha resten av ingrediensene i formen. Hold igjen litt av vannet og oljen så du har litt å justere med.

- Sett ovnen på 180 grader, ta over aluminiumsfolie og sett det i ovnen. Retten er ferdig når potetene er møre.

Til denne retten smakte det med en Lagar de Baixo fra 2012 fra Niepoort. En produsent som er mye mer kjent for Portvin. Med en frisk duft av røde bær. Og med smak av røde bær og litt mineralsk. Balansert, medium fylde og god lengde.

BACCALA MED GRØNNE OLIVENER

Baccala con olive verdi

- 1 kg utvannet klippfisk
- 3 ss hvetemel (til panering)
- 1 dl olje
- 1 løk
- 2–3 fedd hvitløk
- 1 liten boks hakkede tomater
- 1 ss kapers
- 100 g grønne olivener uten sten
- Hakket persille

- Salt og tørkede chiliflak (vær forsiktig)
- Vann ut fisken i 24–36 timer. Sjekk den nå den har ligget 24 timer. Det er fint om den ikke er for mye utvannet. Salt den dersom den er vannet for mye.
- Rens fisken for skinn og ben. Skjær den i 5x5 cm store biter. Tørk stykkene. Vend stykkene i mel og stek dem gylne i oljen. Bruk en vid kjele så det blir bare ett lag med fisk. Når fisken er nesten ferdig stekt, hell oljen over i en annen kjele og la fisken være igjen i kjelen. Tilsett finhakket løk i oljen. Stek løken myk. Tilsett deretter finhakket tomat, olivenen, finhakket hvitløk, kapers og hakket persille. Kok en stund for å dampe ut litt væske. Hell sausen over fisken. Dryss på litt chiliflak og sett i ovn i cirka 10–12 min.
- Server med kokte poteter

KLIPPFISK MOS MED HVITLØK

Morue Salée à la Française

- 900 g utvannet klippfisk
- 5–8 fedd hvitløk
- 8 poteter
- 3, 5 dl olivenolje
- 3,5 dl kremfløte (du kan bruke matfløte om du vil)
- Hvit pepper
- Salt, om nødvendig

- Rens fisken. Fjern ben, men behold skinnet på. Skjær fisken i store terninger. Kok opp vann (uten salt). Legg fisken i og kok på svak varme i cirka 12–15 min. Den må ikke kokes for mye.
- Skrell potetene, skjær i biter og kokes i usaltet vann til de er gjennomkokt. Ha potet og fisk i en bolle sammen med hvitløken og mos det til en fast deig. Rør inn olje og fløte. Krydre med hvit pepper og ev. litt salt. Sett bollen i vannbad og rør mosen slit at den blir lett og luftig. Server den varm sammen med Pariserloff eller kald på en Bruschetta som forrett eller som en grateng i en ildfast form. Ha den i formen. Legg på noen klatter med smør på toppen og gratiner 10–15 minutt.

Som drikke kan det anbefales en Sancerre som et hvitt alternativ. Et rødt alternativ kan være en Toscaner som ikke er altfor kraftig.

Dersom du foretrekker øl; prøv en Pale Ale eller en Hefe Weizen.

Et morsomt alkoholfritt alternativ; Ingefærøl

KLIPPFISK, AVKOKT (Morue)

Denne oppskriften er den enkle og klassiske, så den skal jeg gjengi i språkdrakten til førsteutgaven fra 1921. (Henriette Schöenberg Erken)

- 2 kg. Klippfisk
- Vand.

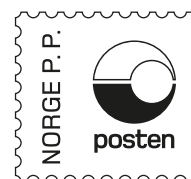
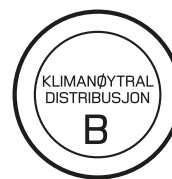
- Bløt fisken ut i 2 à 3 døgn og byt vandet ofte. Fisken skjæres i passende stykker, like før den skal kokes.
- Sæt den over ilden i kaldt vand, men straks vandet koker, skummes, og gryten sættes med lok paa enten IND i en varm stekeovn eller til side paa komfyrplaten. Staar saaledes ¼ time.
- Serveres straks med smeltet smør eller eggesaus. Stuede pastinakkrøtter er godt til klippfisken.

Det er sjelden man ser at det serveres potet i denne kokeboken. Årsaken er nok at denne boken viser, etter datiden, oppskrifter fra et meget elevert kjøkken der potet ikke hadde så stor plass i kostholdet som i dag. Så jeg tillater meg for egen regning å anbefale litt kokt potet.

Drikke til denne retten tenkte jeg skulle bli enkelt, men den gang ei.

Kom frem til at en Sauvignon Blanc fra Loire var greit nok. Prøv også en Rias Baixas Albarino fra Galicia i Spania

Det jeg kom frem til, etter litt prøving, var at en IPA smakte helt fortreffelig. Ikke av de mest utpregete IPA'ene, men Aass' sin IPA premium, som du får på Polet, smakte meget godt.

Returadresse:
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 OSLO

Teikn abonnement på tidsskriftet Yrke no

MEDLEMMAR I
UTDANNINGSFORBUNDET
150,- kroner i året

ORDINÆRT ABONNEMENT
275,- kroner i året

Bestilling:
abonnement@utdanningsnytt.no
24 14 23 30

Foto: Shutterstock

YRKE

Yrke kjem ut fire gonger i året og er det einaste fagbladet i Noreg med fokus på yrkesopplæring, aktuelle og utdjupande intervju, reportasjar og artiklar frå føretak, skolar og andre opplæringsinstitusjonar.